

K.K.T.C
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK
TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

Meltem ALTINIŞIK

Hemşirelik Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA

2016

K.K.T.C
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK
TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

Meltem ALTINIŞIK

Hemşirelik Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr Belkıs KARATAŞ AKTAN

LEFKOŞA
2016

KABUL ONAY SAYFASI

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından **HEMŞİRELİKTE YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDA BİLİM UZMANLIĞI TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı Prof. Dr. Rana Yiğit
Mersin Üniversitesi

Üye Yrd. Doç. Dr. Serpil Türkleş
Mersin Üniversitesi

Üye (Danışman) Yrd. Doç. Dr. Belkıs Karataş Aktan
Yakın Doğu Üniversitesi

ONAY:

Bu tez Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan Çalış

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans eğitimim süresince çalışmamın her aşamasında sabrı, hoşgörüsü, anlayışı ve özverisi ile yanımda olan, ilgisi, desteği ve yardımını esirgemeyen, bilgi ve deneyimleriyle beni yönlendiren değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Belkıs Karataş Aktan’a,

Tez çalışmamın istatistik bölümünde yol gösteren ve yardımcı olan Sayın Sedat Yüce’ye,

Çalışmama izin verip katkı sağladıkları için, Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğini geliştiren Yrd. Doç. Dr. Cihat Yaşaroğlu’na, Milli Eğitim Bakanlığına, Alasya İlkokulu ve çalışanlarına, Gazi İlkokulu ve çalışanlarına, Karakol İlkokulu ve çalışanlarına, Polat Paşa İlkokulu ve çalışanlarına, Şehit Mustafa Kurtuluş İlkokulu ve çalışanlarına, Şehit Osman Ahmet İlkokulu ve çalışanlarına, Şehit Zeki Salih İlkokulu ve çalışanlarına ve çalışmaya katılmayı kabul eden, ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerine,

Tüm eğitimim boyunca bir an olsun maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen her zaman yanımda olan annem ve babama, bu süreçte desteğini esirgemeyen sevgili eşime, eşimin ailesine, hocalarıma ve arkadaşlarıma, hem eğitim sürecinde hem de araştırma sürecinde yanımda olup beni güdüleyerek destek verdikleri için,

Teşekkürlerimi sunarım...

Meltem Altınışık
K.K.T.C/2016

ÖZET

Altınışik, M., İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum Ve Davranışlarının Belirlenmesi. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa,2016.

Araştırma ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini, KKTC Gazimağusa merkezde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı; yedi ilköğretim okulunda eğitim gören toplam 306 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örnekleme yöntemine gidilmeyip, evrenin tamamına ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından geliştirilen soru formu ve Cihat Yaşaroğlu'nun geliştirmiş olduğu iki ölçekten oluşan veri toplama araçları uygulanarak veriler toplanmıştır. Birinci ölçek 32 madde, tek faktörlü yapıya sahip Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği, ikinci ölçek ise toplam 21 madde, üç faktörlü yapıya sahip Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğidir. Veriler bilgisayar ortamında Kolmogrov-Smirnov (K-S) testi, t testi, (ANOVA) testi, Tukey testi ve Ki kare (Chi square) testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin %74,84'ünün 11 yaşında olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %53,27'si kız ve %46,73'ü erkektir. Öğrencilerin %96,41'inin çöplerden rahatsız olduğu, %66,34'ünün çevreyi temiz tutmak için etrafa çöp atmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği genelinden ortalama $79,41 \pm 7,43$ puan almıştır. Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden aldıkları puan ortalaması $52,14 \pm 4,71$ 'dir. Öğrencilerin genel olarak ÇYTÖ ve ÇYSDÖ'de yer alan önermelere genellikle olumlu yanıt verdikleri belirlenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve davranışları ile yaş, cinsiyet ve ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde bulunma durumları arasında anlamlı fark olduğu görülürken, gelir durumu, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği ve çevre ile ilgili eğitim faaliyetleri arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Anahtar kelime : İlköğretim, çevre, hemşire, tutum, sorumlu davranış

ABSTRACT

Altinisik, M., The Aim Of This Study Was To Determine The Behaviour Of The 5th Grade Students On The Environment Health. Near East University, Institute of Health Sciences Department of Nursing, M.Sc., Nicosia, 2016.

This research has been done in order to determine the behaviours of the 5th grade primary school student's on environment.

The chosen sample for this study is the 306 (only 5th grade) students in 7 primary schools in Gazimağusa District which are interconnected to Ministry of Education of North Cyprus. In this research, all students in these schools have been used as a sample. The data was collected as a result of the questions forms and two scale data collection instruments that are developed by Cihat Yaşaroğlu. The first scale consists of 32-items, which has single-factor structure with Attitudes Towards Environments, and the second scale has total of 21 items which three factors are Responsible Attitudes Towards The Environment. In this research, the data have been analysed in computer environment by using the Kolmogorov-Smirnov (K-S) test, t test, (ANOVA) test, Tukey test and Chi square test. In this research, %74,84 of the students are 11 years old, %53,27 of them are girl and %46,73 are boy. In addition to this, %96,41 of students are very annoyed by the trashes, and %66,34 of them do not throw their litter around to keep the environment clean. As it mentioned above, two scale has been used in this research. In the first scale (Attitudes Towards Environments) students have get score of $79,41 \pm 7,43$ and they got $52,14 \pm 4,71$ from the second scale (Responsible Attitudes Towards The Environment). As a result of the study; the gender, age and family has positive correlation between attitude towards the environment. However, income status, profession of family, education level of family has no correlation between the attitudes towards the environment.

Keywords: Primary, environment, attitude, responsible behaviours

İÇİNDEKİLER**ONAY SAYFASI****iii****TEŞEKKÜRLER****iv****ÖZET****v****ABSTRACT****vi****İÇİNDEKİLER****vii****SİMGELER VE KISALTMA DİZİNİ****ix****TABLolar DİZİNİ****x****1.GİRİŞ**

1.1. Problem Tanımı Ve Önemi

1

1.2. Araştırmanın Amacı

5

1.3. Araştırmanın Soruları

5

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çevre Tanımı ve Önemi

6

2.2. Çevre Kirliliği ve Problemleri

9

2.3. Çevre Sağlığı

11

2.4. İnsan Sağlığı Açısından Çevre

12

2.5.1.Çocuk , Çevre ve Sağlık İlişkisi

14

2.5.2.Okul Çağı Çocuğunda Sağlık Davranışlarını Etkileyen Faktörler

15

2.6.Çevre Bilinci

16

2.7.Çevre Sağlığı Eğitimi

17

2.8.Çevre Sağlığı, Okul Sağlığı ve Hemşirelik

19

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

3.1 Araştırmanın Şekli	21
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikler	21
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	22
3.4. Verilerin Toplanması	23
3.4.1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması	23
3.4.2. Veri Toplama Aracının Ön Uygulanması	25
3.4.3. Veri Toplama Aracının Uygulanması	25
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi	25
3.6. Araştırmanın Etik Boyutu	26

4. BULGULAR 27

5. TARTIŞMA 49

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 56

6.1. Sonuçlar	56
6.2. Öneriler	59

KAYNAKLAR 60

EKLER 69

Ek I: Veri Toplama Soru Formu	69
Ek II: Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	72
Ek III: Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği	73
Ek IV: KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi Müdürlüğü İzin Formu	74
Ek V: Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurul İzin Formu	75
Ek VI: İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği (ÇYTÖ)	
Ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği (ÇYSDÖ) İzni	76

Ek VII: Aydınlatılmış (Bilgilendirilmiş) Onam ve Katılımcı Formu	77
Ek VIII: Özgeçmiş	78

SİMGELER VE KISALTMALAR

KKTC:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

ÇYTÖ: Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği

ÇYSDÖ: Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği

TABLOLAR

Tablo 4.1: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri	27
Tablo 4.2. Öğrencilerin Çevre ile ilgili Aktiviteleri	29
Tablo 4.3. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı	31
Tablo 4.4. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı	35
Tablo 4.5. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler	37
Tablo 4.6. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	38
Tablo 4.7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	39
Tablo 4.8. Öğrencilerin Uyruklarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	40
Tablo 4.9. Öğrencilerin Yaşadıkları Yerelere Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	42
Tablo 4.10. Öğrencilerin Gelir Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	43
Tablo 4.11. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	44
Tablo 4.12. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması	45

Tablo 4.13. Öğrencilerin Çevre İle İlgili Eğitim Faaliyetlerine Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması

46

Tablo 4.14. Öğrencilerin Ailecek Çevre İle İlgili Aktivitelerde Bulunma Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması

47

ŞEKİLLER

Şekil I. Öğrencilerin çevreyi temiz tutmak için yaptıkları faaliyetlere göre dağılımı30

GİRİŞ

1.1.Problemin Tanımı ve Önemi

İnsanın çevreye yönelik tutum ve davranışlarının olumlu olması çevre sağlığı bakımından önemlidir. Bu da ancak çok erken yaşlarda çevre eğitiminin etkili bir şekilde verilmesi ile mümkün olabilir. Çevre eğitiminin mümkün olduğunca erken yaşlarda başlaması çevrenin korunması için önemli bir yer tutmaktadır (Nalçacı ve Beldağ, 2012; Önder, 2015). Gelişim psikologları, çocuklarda doğal çevreye ilişkin zihinsel duyarlılığın 9-10 yaşlarında gelişmeye başladığını ifade etmişlerdir (Özsevgeç ve Artun, 2012; Nalçacı ve Beldağ, 2012; Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013).

Bilim ve teknolojideki hızlı ilerlemeler, sanayileşme, nüfus artışı ve kentleşme çevre sorunlarının artmasına yol açmış olup toplum yapısını da değiştirmektedir. Çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konularında gösterilen çabaların amacı, bireylerin daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarının sağlanmasıdır (Erkal ve diğerleri, 2011 ; Şimşekli, 2010). Bunu sağlayacak olan da bireyin kendisidir. Çünkü çevreye zarar veren de çevreyi koruyan ve geliştiren de insandır. Günümüzde çevre bilinci sağlıklı bir çevrede yaşamayı, temel insan haklarından biri olarak kabul etmektedir. Bu ise ancak kaliteli bir eğitimle mümkündür (Öztek, 2006; Gülay ve Ekici, 2010; Aslan ve diğerleri, 2008).

Yaşam standartlarının giderek yükselmesi ve dünya nüfustaki hızlı artış doğal kaynaklar üzerindeki baskının artmasına neden olmuştur. Artan nüfusun doyurulması, giydirilmesi ve barındırılması kaynakların tüketimini arttırarak beraberinde ciddi çevre sorunlarına yol açmıştır (Polat, 2013; Kazak, 2014; Erten, 2003). Çevre sorunlarının artması çevre kirliliğinin boyutlarını katı atık kirliliği olarak şekillenen yerel kirlilikten, asit yağmurları olarak şekillenen bölgesel kirliliğe ve küresel ısınma ve ozon tabakasının delinmesi olarak ortaya çıkan küresel kirlenmeye genişletmiştir (Kazak, 2014; Demirbaş ve Pektaş, 2009; Erkal ve diğerleri, 2011; Temel ve diğerleri, 2006).

Çevre sorunları konusunda, bireyleri daha bilinçli ve duyarlı hale getirebilmek için, çevre eğitiminin verilmesi insanlığın geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Çevre problemleri ile başa çıkmanın en temel yolu bilinçli ve organize bir şekilde, toplumdaki bütün bireylerin çevre eğitiminden geçmesidir (Kazak, 2014; Atasoy, 2006; Demirbaş ve Pektaş, 2009; Özsevgeç ve Artun, 2012; Strife, 2010).

Çevre problemlerinin giderilmesi ancak tutum ve davranış değişikliği ile mümkündür. Çevreye karşı olumsuz bir tutuma sahip olan bir birey çevre sorunlarına karşı duyarsız kalacağı gibi çevre için sorunlar yaratmaya devam edeceğide bir gerçektir (Uzun ve Sağlam, 2006; Balcı, 2012; Sadık ve diğerleri, 2011).

Çevre duyarlılığı ve dünya vatandaşlığı bilincini tüm çocuklara kazandırmak velilerin, öğretmenlerin ve tüm insanlığın öncelikli görevidir. Bu görev, çevre bilincini ve ekolojik kültürü yükselten, çocuklarda olumlu çevresel tutum ve davranışlar oluşturan, çevreselleştirilmiş bir eğitim-öğretim modeli ile gerçekleştirilebilir (Kazak, 2014; Atasoy ve Ertürk, 2008; Balcı, 2012; Nalçacı ve Beldağ, 2012).

Öğrencilerin çevreye karşı tutumları bilinmeden çevre ile ilgili olumlu davranışların kazandırılması rastlantıya bağlı kalabilir. Bu rastlantısal durumu ortadan kaldırmak için planlanmış eğitim faaliyetleri ile ilgili olumlu çevre tutumları kazandırmak gerekir (Gökçe ve diğerleri, 2007; UNESCO-UNEP; Özçelik, 2010; Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013).

Çocuğun ilk çevre eğitimini aile içinde ve gözlemsel yada sosyal öğrenme yoluyla oluşacağını söylemek yanlış olmaz. Çevre bilinci, çocukta oluşacak genel bir toplumsal sorumluluk bilincinin bir parçası olarak algılanabilir (Ocak ve Özpınar, 2013; Erkal ve diğerleri, 2011; Gökçe ve diğerleri, 2007). Duyarlı bir çocuk, annesini babasını ve ailedeki diğer yetişkinlerin, birbirlerine ve çevreye karşı olan tutumlarını, bunlar arasındaki farklılıkları kolayca gözlemleyebileceği gibi, ana babanın ve öteki kişilerin tutumları ile davranışları arasındaki farklılıkları ve çelişkileri de kolayca fark edebilecektir (Atasoy ve Ertürk, 2008; Balcı, 2012; Ürey ve Alev, 2010; Öztekin, 2006).

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve çevreye yönelik sorumlu davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalara bakıldığında, 6. 7. ve 8. sınıflarda çok sayıda çalışma yapılmışken ilköğretimin birinci kademesinde yapılan çalışmaların az olduğu görülmektedir (Aslan ve diğerleri, 2008; Balcı, 2012).

Konu ile ilgili çalışmalara baktığımızda, Kuhlemeier ve diğerleri (1999), Hollanda da Ortaokullarda Çevresel Bilgi, Tutum ve Davranış araştırmasında, öğrencilerin %57'sinin çevreye karşı oldukça olumlu tutumda oldukları saptanmıştır. Ancak öğrenciler çevresel sorunlarla ilgili sorulara yanlış yanıt vermişlerdir. Ayrıca çevresel tutum ve bilgi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ajiboye ve Silo (2008), Botswana'lı Çocukların Çevresel Bilinç, Tutum ve Alışkanlıklarını Geliştirici Okul Yurttaşlık Kulüpleri çalışmasında, iki yüz öğrenci kulüplerde çeşitli etkinliklere ve eğitime tabi tutulmuştur. Eğitim öncesi ve eğitim sonrası veriler karşılaştırıldığında kulüp etkinliklerine katılan çocukların çevresel bilgi ve tutumlarında artış olduğu belirlenmiştir.

Gökçe ve diğerleri (2007), ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı düzeyine göre farklılık gösterirken, baba ve annenin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Atasoy ve Ertürk (2008), İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Tespit Çalışması, ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıfta okuyan 1118 öğrenciye Çevre Bilgi Testi ve Çevre Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çevresel bilgi ve çevre tutumu bakımından yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir.

Şama'nın (2003), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında; kız öğrencilerin çevre tutumlarının erkeklerden daha olumlu olduğunu, üniversite birinci ve dördüncü sınıf

öğrenciler arasında çevre tutum farkının olmadığını ve yerleşim bölgesine göre öğrenciler arasında tutum farkı olduğu belirlenmiştir.

Erten'in (2002), öğrencilerin evde enerji tasarrufu yapma amaçlarının belirlenmesine ilişkin çalışmasında; tutumsal inançlara ilişkin olarak, ankette sunulan önermelerin davranışa yönelik tutum üzerinde fazla bir etkisi olmadığı, kuralcı inançlarla ilgili önermelere ait bilgilerin okuldan edinildiği, buna karşılık bilgilerin davranışa dönüşme ihtimalinin zayıf olduğu görülmüştür.

Sağır ve diğerlerinin (2008), İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Çevre Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi çalışmasında öğrencilerin çevre bilgisi puanlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği, ayrıca tutum puanlarında da anlamlı farklılık olmadığı belirtilmiştir.

Çelikbaş ve diğerlerinin (2013), İlköğretim Öğrencileri Gözü ile Çevre ve Çevre Eğitimi çalışmasında “su tasarrufu ve kirliliği ile ilgili projeleri” maddesini erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok tercih ettiği belirtilmiştir.

Çevre eğitiminin, artan çevre sorunlarının kontrol altına alınmasında ve çevreye karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilmesinde önemi oldukça fazladır. Etkili bir çevre eğitimi sonuçlarını hemen göstermekte ve öğrencilerin davranış ve bilgi düzeylerinde farklılıklar görülmektedir. Özellikle çocukların çevreyi daha iyi tanımasını sağlayacak eğitim gezileri, çevreye yönelik olumlu tutum kazandırmada uzun dönemde oldukça etkili olmaktadır (Farmer ve diğerleri, 2007).

Yukarıda ki çalışma sonuçlarından görüldüğü gibi Türkiye' de ve diğer ülkelerde yapılmış pek çok çalışma olmasına rağmen, K.K.T.C' de hemşirelik alanında çevreye yönelik çalışmaya rastlanmadığı için bu araştırmanın yapılması planlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Davranışlarının belirlenmesi amacı ile yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Soruları

1. İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları nasıldır?
2. Demografik özelliklerin öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlardan çevre ilgilerinde fark oluşturur mu?
3. Demografik özelliklerin öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlardan temizlik ve tasarruf tutumları arasında fark oluşturur mu?
4. Demografik özelliklerin öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlardan hayvan sevgisinde fark oluşturur mu?
5. İlköğretim 5. sınıf öğrencileri çevreye yönelik ne gibi sorumlu davranışlar sergiler?

GENEL BİLGİLER

2.1. Çevre Tanımı ve Önemi

Bireyin ve toplumun fiziksel, biyolojik, psiko-sosyal, sosyoekonomik ve kültürel yaşamını etkileyen tüm etmenler “çevre” olarak tanımlanabilir. Dünyada bütün canlılar organik ya da inorganik maddelerden oluşmuş belli bir ortamda ve karşılıklı etkileşim içinde yaşamlarını sürdürürler. Canlı varlıkların yaşamsal bağlarla bağlı oldukları, etkiledikleri ve aynı zamanda çeşitli yollardan etkilendikleri bu ortam çevre olarak tanımlanmaktadır (Çelikbaş ve diğerleri, 2013; Çınar ve diğerleri, 2010; Akdur, ve diğerleri, 2011).

Sağlıklı bir çevre; evde, okulda, iş yerinde ya da diğer topluluklardaki insanların güvenli besin ve suya ulaşması, yeterli sanitasyonun olması ve kimyasal kirlilik, çevresel kötüleşme ve felaketlerle ilişkili risklerden korunulmasıdır. Çevre sağlığı terimi, insan sağlığına zararlı olabilecek toksik ajan ve diğer çevresel durumlarla ilişkili yaralanma ya da hastalıkların olmamasıdır (Fan ve diğerleri, 2014; Akdur, 2011; Gündüz ve Bilir, 2012).

Dünyadaki endüstrileşme ile birlikte insanoğlunun ulaştığı refah düzeyi bugün herkesin şikayette bulunduğu çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çevre sorunları; insanların davranış ve yaşam şekillerinde olumsuzluklar meydana getiren faktörlerin tümüdür (Makki ve ark., 2010 ; Akdur, 2011). Dünya nüfusunun hızlı artışı ve sanayileşme sonucunda dünyadaki su kaynaklarının aşırı tüketiminin yanında aynı zamanda kirlenmesi, bu kaynaklar üzerindeki baskı her geçen gün daha da artmaktadır. Özellikle son yıllarda kendini daha çok hissettirmeye başlayan yağış azlığı, dünyadaki su kaynaklarının daha etkin ve daha verimli kullanılması gereğini ortaya koymaktadır (Çelikbaş ve ark., 2013; Kılıç, 2013; Önder, 2015;).

Bir ülkenin eğitim ve sağlık alanında geldiği nokta, önemli kalkınmışlık düzeyi göstergeleri olarak dikkate alınmaktadır. Çünkü bir ülkedeki bedensel ve zihinsel yönden güçlü, sağlıklı ve yetenekli bireylerin çokluğu ile o ülkenin sosyal ve ekonomik

yönden güçlü olabilmesi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Eğitilmiş ve sağlıklı çocuklar toplumların geleceğinin güvencesidir. Bu nedenle, günümüzde okullar ve okul temelli sağlık hizmetleri artan bir oranda önem kazanmaktadır (Artun ve Özsevgeç, 2015; Akdur ve diğerleri, 2011).

Çevre, farklı biçimde sınıflandırılabilir;

1. Fiziksel Çevre: Başlıca fizik çevre öğeleri; su, atıklar, barınaklar, iklim olarak sıralanabilir. Çevre sağlığı hizmetleri bu faktörleri insan sağlığına uygun sürdürmeye çalışır. Çevre sağlığı hizmetleri hava kirlenmesi, su kirlenmesi, ısımlar, gürültü, sağlığa zarar verebilecek kuruluşlar, kamuya açık yerler ve mezarlıkların zararlı etkilerini önlemeyi amaçlamaktadır (Erci, 2010 ; Akdur ve diğerleri, 2011). Lokanta, sinema, toplu taşıt araçları, yüzme havuzları, plajlar, hamam ve kaplıcalar kamuya açık yerlerdir. Fabrika, değişik iş yerleri ise sağlığa az ya da çok zarar verme tehlikesi taşıyan yerler olarak kabul edilir. Bunların kurulması sırasında sağlığa zarar vermeyecek biçimde yapılmalarına özen gösterilir. Çevreye yönelik uygulamalarda zararlı çevresel etkenin önlenilmesi, etkinin zararsız hale getirilmesi, etkenin yayılımının önlenmesi, etkenden korunma yöntemleri başlıca temel uygulamalardır (Güler ve Bertan, 1997 ; Velioğlu, 1999) .

2. Biyolojik Çevre: biyolojik çevre sağlık açısından dört öğeden meydana gelir:

1. Mikroorganizmalar
2. Vektörler
3. Bitki ve hayvanlar
4. Besinler

1. Mikroorganizmalar; çevrede hemen her yerde yaygın olarak bulunmaktadır. Bazı mikroorganizmalar insanlara zarar verirken bazıları yararlı olabilmektedir.

2. Vektörler; hastalık yapıcı mikroorganizmaları insanlara taşımakta olan eklem bacaklılar ve kemiricilerdir. Bunlar arasında sıçan, fare gibi kemiriciler, sivrisinek, tahtakurusu, bit, pire, kene ve karasinekleri sayabiliriz. Vektörler sağlık açısından önemli bir grubu oluşturdıkları için hayvanlardan ayrı olarak incelenmektedir. Değişik

kimyasal maddeler kullanarak vektörlerle savaşmamıza rağmen hızla üreyen vektörlerin bunlara direnç kazanmaları nedeniyle, tümüyle yok edebilmemiz mümkün değildir. Vektörlere karşı kullanılan kimyasal maddelerde önemli bir kirlilik ögesidir. Vektörlerin direnç kazanmaları ve çevre kirliliğini önleyebilmek için bu gibi maddelerin çok dikkatli ve denetimli kullanılması gerekir (Akdur ve diğerleri, 2011; Erci, 2010).

3. Bitki ve hayvanlar; biyolojik çevrenin önemli bir ögesidirler.

4. Besinler; gıdalarla ilgili olarak üretimden tüketime kadar hemen her aşamada kirlenme riski bulunmaktadır. Gıdanın ürün olarak elde edilmesinden, saklanmasına ve depolanmasına, daha sonraki işlemde tüketilme aşamasına kadar geçen evrelerde kirlenme riski oldukça yüksektir (Bertan ve Güler, 1997).

3. Sosyal Çevre: Tarih, folklor, gelenek, kültür, din, politika, ahlak, aile yapısı, eğitim, iş, gelir, beslenme, boş zamanı değerlendirme şekilleri, yaşam standardı vb. öğeleri vardır. Aile dışında küçük sosyal gruplar, sosyal örgütler, sosyal sınıflar vardır. Gönüllü dernekler, ticari kurum ve kuruluşlar sosyal örgüte örnek olarak verilir (Çelikbaş ve diğerleri, 2013; Bertan ve Güler, 1997; Erci, 2010).

Çevre denilince insan, kendisiyle birlikte etrafındaki canlı, cansız varlıkları aynı zamanda kendisinin onlarla etkileşimini göz önünde bulundurmalıdır. İnsan çevresinden bağımsız değildir. Çevreye sağlanacak her türlü fayda, insanın direkt olarak kendisine olan olumlu geri dönüşümüdür ve her zarar da yaşamını tehdit eden bir ögedir. Böyle önemli bir konunun ilköğretim öğrencilerine kavratılmaya çalışılması büyük bir duyarlılık göstergesidir (Fan ve diğerleri, 2014; Akdur, 2005).

2.2. Çevre Kirliliği ve Problemleri

Canlıların karşılıklı etkileşim halinde bulundukları yaşam ortamı olarak tanımlayabileceğimiz çevre kavramı, günümüzde çoğu canlılar için bir olumsuzluğu işaret eden kirlilik kavramıyla birlikte anılmaya başlamıştır. Çevre kirliliği tüm dünyada olduğu gibi çağımızın önemli bir sorunu haline gelmiştir (Çelikbaş ve diğerleri, 2013; Akdur ve diğerleri, 2011). Sanayileşme ve teknolojiye ileri adımlar, insanlara birçok kolaylıklar sağlamanın yanı sıra çevreyi de yavaş yavaş canlılar için olumsuz yönde değiştirmeye başlamıştır. İnsanların her türlü faaliyetleri sonucu havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği arzu edilmeyen oluşumlara “çevre kirliliği” denir (Naquin ve diğerleri, 2011; Aksakal ve diğerleri, 2014).

Günümüzde yaşanan küresel ısınma, modern çağın pek çok olanağından yararlanma şansına sahip artan su kullanımı, sanayi ve turizm alanlarında gerçekleşen büyük yatırımlar sonrası içme ve kullanma suyu ihtiyacını büyük ölçüde artırmıştır. Yağış miktarlarındaki azalmalar sonucunda yeraltı kaynaklarımız yeterince beslenememekte ve bugün itibarıyla bu kaynaklarımız ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu da su kaynaklarımızın daha etkili ve sürdürülebilir bir zeminde geliştirilmesini ve yönetilmesini, su tasarrufu konusunda toplumsal bilincin oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. İnsan ve doğa arasındaki ilişkilerin bozularak çevresel sorunlara yol açmasında, doğa ve çevre kirliliği konularında toplumun yeterince bilgi sahibi olmamasının önemli etkisi olmuştur (Kılıç, 2013; Aydın ve Kaya, 2011; Gündüz ve diğerleri, 2012).

Tehlikeli boyutlara ulaşan belli başlı çevre sorunlarından bazıları küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, doğal kaynakların tükenmesi, asit yağmurları, çölleşme, çoraklaşma, kuraklık, ormansızlaşma, canlı türlerinin yok olması, çarpık kentleşme, su ve toprak kirliliği gibi çevre problemleridir. Bireylerin davranış ve yaşam şekillerinde olumsuzluklar meydana getiren faktörlerin tümüdür. Bu çevre sorunlarından bazılarının

nedenlerini ve sonuçlarını şöyle açıklayabiliriz (Ratnapradipa ve diğerleri, 2011; Kışioğlu ve diğerleri, 2010 ; Fan ve diğerleri, 2014).

Hava kirliliğinin Nedenleri: Tüketilen fosil yakıtlar, çöplerin yakılması, radyoaktif ısınlardır.

Sonuçları: Asit yağmurları, küresel ısınma, ozon tabakasının zarar görmesi, sis oluşumu

Su kirliliğinin Nedenleri: Asırı gübreleme, temizlenmeyen evsel ve endüstriyel atık sular, tanker kazaları, kimyasallar, denizlere bırakılan tüm zararlılarıdır.

Sonuçları: Akarsuların kirlenmesi, denizde yaşayan canlıların toplu ölümleri, içme sularının kirlenmesi, salgın hastalıkların artmasıdır.

Toprak kirliliğinin Nedenleri: Çöpler ve çöp yığınları, asit yağmurları, gübreleme çalışmaları, pestisitlerdir.

Sonuçları: Topraktaki ağır metal kontrasyonunun artması, toprağın ph değerinin değişmesi, hastalık yapıcıların kaynağını oluşturması, estetiğin bozulmasıdır.

Hayvan ve bitki türlerinin ortadan kalkmasının Nedenleri: Asit yağmurları, yağmur ormanlarının talan edilmesi, monokültür ziraatçılık ve ormancılık, doğrudan bitki ve hayvanları ortadan kaldırma, pestisitlerdir.

Sonuçları: Birçok bitki ve hayvan türünün ortadan kalkması, ormanların yok olması, iklimlerin değişmesine bağlı olarak doğal afetlerin sürekli olarak artmasıdır.

İklimlerin değişmesinin Nedenleri: Tropik yağmur ormanlarının yok olması, sınırsız bir şekilde fosil yakıtlarının tüketilmesi, kimyasal gazların kullanılmasıdır.

Sonuçları: Sera etkisinin oluşması (küresel ısınma), ozon tabakasından yeryüzüne yani canlılara zararlı ısınların ulaşmasıdır.

Çöp Sorunlarının Nedenleri: Tüketim toplumu olma, kullanıp atma, savurganlık, yeterli derecede atıkların değerlendirilememesi, eğitim eksikliğidir.

Sonuçları: Enerji ve ham madde savurganlığına bağlı olarak doğal kaynakların aşırı derecede kullanılması sonucu bu kaynakların tükenme noktasına gelmesi, yer altı ve yerüstü sularının kirlilikten dolayı kullanılamaz hale gelmiş olması, toprakların çöplerden kaynaklanan zararlı maddelerce kirlenerek verimsizleşmesi ve toprak içinde

ya da üzerinde yasayan canlıları tehdit eder duruma gelmesi, havanın kirlenmesine ve salgın hastalıkların oluşmasına neden olması (Erci, 2010; Bertan ve Güler, 1997).

2.3. Çevre Sağlığı

Çevre sağlığı sadece fiziksel çevreyi değil aynı zamanda birbirleriyle ilişkili olan sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik çevreyi de kapsamaktadır. Yoksulluk, güçsüzlük, sosyal adaletsizlik ve ırkçılık gibi çevresel faktörlerden kaynaklanan durumlar aynen kimyasal ya da fiziksel ajanlar gibi sağlık şansını azaltmakta ve hastalığa neden olmaktadır (Fan ve diğerleri, 2014; Kışioğlu ve diğerleri, 2010; Önder, 2015).

Çevre sağlığı, insan sağlığına zararlı olabilecek toksik ajanlar ve diğer çevresel durumlarla ilişkili yaralanma ya da hastalıkların olmamasıdır. Çevre sağlığında sağlık bakım profesyonellerinin rolleri evlerinde, iş yerlerinde ve topluluklarda hava, su ve topraktaki tehlikelere maruz kalan kişilere bakım vermeyi de kapsamaktadır (Farmer ve diğerleri, 2007; Gündüz ve Bilir, 2012).

Çevre sağlığı, sorunlardan korunmak, onları en aza indirmek ortadan kaldırmak için birçok uzmanlığa ihtiyaç duyan bir alandır. Çevre sağlığı sorunlarını tümüyle anlamak için hem temel hem de uygulamalı araştırma çabalarına gereksinim duyulmaktadır. Bu ortaklaşa çabalarda uzman hemşireler kesinlikle yer almalıdır. Çünkü tarihsel olarak hemşireler sağlık ekiplerinin merkezinde yer almışlardır. Hemşirelik sadece insan sağlığı üzerine odaklanmaktadır (Erci, 2010; Fan ve diğerleri, 2014)

Çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri İnsanın çevresinde bulunan ve onun sağlığını olumsuz etkileyen biyolojik, fiziksel, kimyasal ve sosyal etkenleri yok ederek, çevreyi olumlu hale getirme ya da olumsuz çevre etmenlerinin kişileri etkilemesini önleme çabalarını amaçlamaktadır. Çevreye yönelik başlıca hizmetler aşağıdaki gibi sıralanabilir :

- Yeteri kadar ve temiz su sağlanması,
- Katı ve sıvı atıkların zararsız hale getirilmesi,
- Konut sağlığı,
- Endüstri sağlığı,
- Vektörlerle (haşerelerle) savaş,
- Hava kirliliği ile savaş,
- Radyasyonla ve gürültü ile savaş,
- Bulaşıcı hastalıkların kontrolü.

Bu hizmet grup ve türleri farklı alanlar olduğundan, çevreye yönelik koruyucu hizmetler, sağlık sektöründen daha çok, diğer sektör ve meslek grupları tarafından yürütülmesi gereken hizmetlerden oluşmaktadır. Sağlık sektörünün, bu alandaki temel görevi, danışmanlık, denetim ve eğitimidir. Bireyler bilinçlendirilmeli ve duyarlılık konusunda teşvik edilmelidirler (Erci, 2010; Akdur, 2006 ; Akdur ve diğerleri, 2011).

2.4. İnsan Sağlığı Açısından Çevre

İlk zamanlarda avcı ve toplayıcı olan insanoğlunun sayısı ve ihtiyaçları sınırlı olup doğa ile uyumlu bir etkileşimi vardı. Zaman içerisinde ziraat ve endüstrileşme ile birlikte, insan nüfusunda büyük bir artışın beraberinde getirdiği daha iyi yaşam standartları oluşmaya başlamıştır (Akdur ve diğerleri, 2011 ; Sadık ve diğerleri 2011). İnsanoğlu bir yandan kendi ihtiyaçlarını karşılarken diğer yandan da bilim ve teknolojiye hızlı ilerlemeler kaydetmiştir. İlerlemelerle eş zamanlı olarak, ilerlemelerin olumsuz etkileri de çevre üzerinde ortaya çıkmıştır (Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013; Atasoy ve diğerleri, 2008; Çelikbaş ve diğerleri, 2013).

Bilim ve teknolojiye daha da ilerleme, gelişme ve daha rahat yaşam şartlarına sahip olma hırısı, insanın doğaya karşı olan tutumunu olumsuz yönde değiştirmiş; bu hırs çevre sorunlarının büyüyerek devam etmesine sebep olmuştur. Özetle söylenirse yaşam tarzı, tarım, tüketicilik, barınma, ekonomik ilerleme ve sanayileşme gibi faktörlerin çevre üzerinde olumsuz etkileri olmuştur (UNESCO- UNEP, 2002).

Günümüzde çevre kirliliği, ülkelerin sınırlarını aşarak tüm dünyayı içine alan küresel bir tehdit haline gelmiştir. Bu sorunların üstesinden gelebilmek ise ancak bilinçli bir toplum oluşturmakla mümkün olabilir. Okullarda iyi bir çevre eğitimi vermek bilinçli bir toplum oluşturmada önemli basamaklardan biridir (Aydın ve Kaya, 2011 ; Artun ve Özsevgeç, 2015). Çevre eğitimi, içinde yaşadığımız çevrenin korunmasının önemini sistemli ve bilimsel yollarla öğreten eğitim olarak tanımlanabilir. Çevre eğitiminin temel amacı ise çevre problemleri hakkında duyarlı olan ve olası çözümleri veya çözüm yollarını sağlayabilecek yetenekte bilinçli kitleler oluşturmak şeklinde verilebilir (Aksakal ve diğerleri, 2014; Naquin ve diğerleri 2011).

İnsanoğlu varlığına başladığı andan itibaren çevreyle etkileşim içinde olmuş ve onu değiştirmiştir. Bu değişim, teknolojinin gelişmesi ve insanoğlunun ihtiyaçlarının değişmesiyle günümüzde daha belirgin gözlenmektedir. Çevrede var olan bu değişiklikler çoğu zaman olumsuz boyutta olmakta ve canlı, cansız tüm öğelerin varlığını tehdit edecek boyutta ilerlemektedir. Çevre sorunlarının gelecekte daha büyük sorunlara sebep olabileceği endişesi sürekli dile getirilmektedir (Balcı, 2012; Erci, 2014; Gündüz ve Bilir, 2012).

Ulusal ve uluslar arası ilgili otoriteler çevre sorunlarına gereken ilgiyi gösterip; kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamaz, insanlara benimsetmez, insanlar alışkanlıklarına devam ederlerse, fosil yakıtları ve bunlardan elde edilen petrokimya ürünlerini; pestisitleri istedikleri gibi kullanırlarsa; orman katliamına devam ederlerse; tahrip edilen ormanların yerine daha fazlasını yetiştirmezlerse; teknolojik gelişmelerde çevreyi ön planda tutmazlarsa; küresel ısınma devam eder, ozon deliği daha da büyürse, dünyamız yakın gelecekte çok büyük felaketlerle yüz yüze gelebilir (Gündüz ve Bilir, 2012; Balcı, 2012; Aksakal ve diğerleri, 2014).

Toplumsal sağlık düzeyini yükseltmek, daha sağlıklı bir dünyada yaşamak, gelecek nesillerin daha iyi şartlarda büyümesini sağlamak bütün ülkelerin özlemidir. Bu özlemin gerçekleşmesi çevre sağlığı sorunlarının çözümüne bağlıdır. Çocuklar olumsuz koşullardan en çok örselenen gruplardan birisidir. Bu yüzden konunun çocuk

bağlamında ele alınması önemlidir (Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013; Makki ve diğerleri, 2010).

2.5.1. Çocuk Çevre ve Sağlık İlişkisi:

Çocuklar dinamik bir büyüme ve gelişme evresi içerisindeyler. Çocukların gelişim evrelerine göre farklı olmak üzere çevredeki risk faktörlerine duyarlılığını biyolojik, ekonomik ve sosyal bir takım faktörler etkilemektedir (Makki ve diğerleri, 2010; Naquin ve diğerleri, 2011). Yoksulluk sınırında yaşayan çocuklar daha yüksek oranda kirleticilerin etkilerine maruz kalmaktadırlar. Sosyoekonomik düzey ile tehlikeli kirliliğin yüksek olduğu bölgelerde yaşama arasında ilişki olduğu görülmektedir (Çelikbaş ve diğerleri, 2013).

Okul çevresi deyimi, okulun yeri, binası, bina yapım özellikleri ve kullanılan malzemeler, okulun etrafı, alt yapı tesisleri, oyun alanları, su temini, çöplerin yok edilmesi, tuvaletler, ısıtma ve havalandırma, aydınlatma, sıralar, sınıfların büyüklüğü, servis hijyeni vb. konuları içerir. Okul çevresi çocuğun okul yaşamında karşılaştığı tüm biyolojik, sosyal, fizikojeokimyasal öğeleri kapsar (Aydın ve Kaya, 2011 ; Aksakal ve diğerleri, 2014).

Öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutumlar edinmeleri, bunu ileriki hayatlarına taşımaları, hem bireysel hem de toplumsal çevre, geleceğimiz açısından son derece önemlidir. Yarım asırdan fazla süredir dünya gündemini meşgul eden çevre sorunları ve bu sorunların çözümü, çevreye duyarlı ve olumlu tutum sahibi bireylerle mümkün olacaktır (Önder, 2015; Çınar ve diğerleri, 2010). Böylesine hassas bir konu üzerine etki eden insan davranışlarını olumlu yöne çevirebilmek için şüphesiz, bir eğitim gerekmektedir. Çevresel kararları ve davranışları, çevre bilgisi ve tutumları etkilemektedir (Kaya ve diğerleri, 2009; Makki ve diğerleri, 2010).

2.5.2. Okul Çağı Çocuklarında Sağlık Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Okul yaşamı insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirdikleri bilinmektedir. Bu kadar geniş bir kitleyi kapsayan okullarda okul çevre sağlığı da bu oranda önem taşımaktadır (Akdur ve diğerleri, 2011; Altuntaş ve Baykal, 2012). Okul özellikle birçok bulaşıcı hastalığa ve kazalara duyarlı kişileri bir araya getirdiği için okul sağlığı özel önem kazanmaktadır. Sağlıklı okul hayatı, güvenli ve sağlıklı fiziki ve sosyal çevreyi sağlamayı amaçlar. Okuldaki çevreden öğrenciler yanında okullarda görev yapan binlerce öğretmen, idareci ve personel de etkilenmektedir (Aksakal, 2014; Temel ve diğerleri, 2006).

Sağlıklı öğrenciler için sağlıklı okul çevresi gerekir. Okul çevresi gerek çalışan gerekse öğrencilerin sağlığını, güvenliğini, davranış ve alışkanlıklarını, çalışma ve öğrenme verimliliğini etkileyen bir ortamdır. İnsan sağlığını olumsuz etkileyen çevresel faktörler okul çevre sağlığını da tehdit eden öğelerdir (Oğuz ve diğerleri, 2011; Temel ve diğerleri, 2006).

Okul çağı çocuklarının gereksinimleri, temelde tüm dünyada iklim, ırk, coğrafi bölge, ekonomik gelişme gibi özelliklere bağlı olmaksızın aynıdır. Okul çağının özel bir grup olarak kabul edilmesinin nedenleri şöyle sıralanmaktadır:

1. Okul çağı çocukları sürekli bir büyüme ve gelişme içerisinde. Bu dönemde alınacak önlemler, yapılacak tedaviler tüm yaşam süresince etkili olabilecektir. Bu dönemde koruma ve tedavi, büyüme ve gelişme tamamlandıktan sonraki döneme göre daha kolaydır.
2. Okula yeni başlayan çocukların birçoğu için okul, evleri dışında toplu yaşamın ilk ortamıdır. Bu ortamda baskı ve zorlamalarla karşılaşacaklardır.
3. Toplu yaşamın getirdiği diğer bir sorun da bulaşıcı hastalıkların yayılması ve artmasıdır. Aynı zamanda bu toplu yaşayış hastalıklara karşı koruyucu önlemler alınması için de kolaylık sağlar.

4. Okul çağındaki ölüm ve sakatlıkların en önemli nedenlerinden biri de kazalardır. Dikkatsizlik, grup oyunları ve okula gidiş-geliş için aşılması gereken mesafeler kazaların artmasında rolü olan faktörlerdir.

5. Çocukların sağlıklı öğrenebilmesi için bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları gerekir.

6. Okul çağı alma ve etkilenme devresidir. Eğer bu devre içinde çocuğa iyi bir sağlık bilgisi verilir, sağlıkla ilgili doğru davranışlar kazandırılabilirse, sağlık konusunda bilinçli bir toplum yetiştirilmiş olacaktır (Nalçacı ve Beldağ 2011; Arabacı, 2010).

2.6. Çevre Bilinci:

Çevre bilinci, çevreyle ilgili bilgi ve yorumlardan oluşan düşüncelerden ve bu düşüncelerin dönüştüğü davranışlardan meydana gelmektedir. Yani insanın çevre bilincine sahip olduğunu söyleyebilmek için sadece çevreyle ilgili bilgi miktarına ya da yorumlarına bakmak yeterli değildir; tutum ve davranışları çok büyük önem taşımaktadır (Oğuz ve diğerleri, 2011; Çınar ve diğerleri, 2010).

Çevre bilinci kavramının çok çeşitli kullanım alanları olmakla birlikte günümüzde kendini en yoğun olarak gösterdiği alan politikadır. Çevre bilincinde amaçlanan, birçok bilim insanının da vurguladığı gibi çevre bilgisi, çevreye olan tutum ve çevreye yararlı davranışlardır (Kısoğlu ve diğerleri, 2010; Makki ve diğerleri, 2010).

Çevre bilgisi: Çevreye ait sorunlar, bu sorunlara aranan çözüm yolları, ekolojik alandaki gelişmeler ve doğa hakkındaki tüm bilgilerdir.

Çevreye yönelik tutumlar: Çevre sorunlarından kaynaklanan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne hazır bulunuşluk gibi kişilerin çevreye yararlı davranışlara karşı gösterdikleri olumlu ya da olumsuz tavır ve düşüncelerin tümüdür.

Çevreye yararlı davranışlar: Çevrenin korunması için gösterilen gerçek davranışlardır. Bu tür davranışlar literatürde, çevre dostu veya çevreye yararlı davranışlar olarak yer almaktadır (Aksakal ve diğerleri, 2014; Erkal ve diğerleri, 2011;).

İlköğretim ile başlayan çevre eğitimi, ortaöğretim ile şekillenir ve üniversite ile son şeklini alır. Çevre eğitiminin temel amacı çevre ile ilgili temel bilgiler vererek, bireylerde çevreye karşı olumlu tutum ve davranış değişikliği oluşturmaktır (Kaya ve diğerleri, 2009; Ürey ve Alev, 2010).

Okul, yurt gibi toplu yaşama alanları hijyen sorunları ve enfeksiyonlar açısından risklidir. İlköğretim okulları, çocukların günlerinin büyük bölümünü geçirdikleri toplu yaşama alanı olup, çocukların temel kişisel hijyen bilgi ve becerisinin yetersiz olması nedeniyle enfeksiyonlar açısından daha risklidir (Kışoğlu ve diğerleri, 2010; Atasoy ve Ertürk, 2008).

Sağlıklı bir toplumun meydana gelmesinde ve okul sağlığı hizmetlerinin başarıya ulaşmasında sağlık eğitiminin rolü büyüktür .Sağlık eğitiminde amaç; toplumun gelenek ve göreneklerine uygun bir tarzda etki ederek, kişilere sağlığın önemini anlatmak, düzenli ve sağlıklı yaşayabilmeleri için bilmeleri ve almaları gereken önlemleri öğretmek ve bütün bunları diğer insanlarla işbirliği halinde uygulama yollarını göstererek sağlıklı yaşam koşullarını ve önlemlerini kişide alışkanlık ve davranış haline getirmektir (Aksakal ve diğerleri, 2014; Çelikbaş ve diğerleri, 2013).

Uzun bir dönem olan çocukluk, bebeklikten yetiskinliğe doğru büyüme ve gelişme sürecinin en yoğun olduğu çok önemli değişimin yaşandığı bir dönemdir. Okul döneminde çocukların sağlık risklerinin belirlenmesi ve uygun girişimlerin planlanması, olumlu sağlık davranışlarını geliştirmeleri açısından önemlidir (Altuntaş ve Baykal, 2012; Kışoğlu ve diğerleri, 2010).

2.7. Çevre Sağlığı Eğitimi:

Çevre sorunları ve çevre kirliliği için şüphesiz akla gelen ilk konu çevre eğitimidir. Çevre eğitimi; toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif katılımın sağlanması ve

sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanabilir (Çelikbaş ve diğerleri, 2013; Balcı, 2012; Şimşekli, 2010).

Çevre eğitiminin, artan çevre problemlerinin kontrol altına alınmasında ve çevreye karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilmesinde önemi oldukça fazladır. Etkili bir çevre eğitimi sonuçlarını hemen göstermekte ve öğrencilerin davranış ve bilgi düzeylerinde farklılıklar görülmektedir (Farmer ve diğerleri, 2007; Çelikbaş ve ark., 2013). Çocukların çevreyi daha iyi tanımasını sağlayacak eğitim gezileri, çevreye yönelik olumlu tutum kazandırmada uzun dönemde oldukça etkileri olmaktadır. Çevre eğitiminin temeli, doğayı ve doğal kaynakları korumaya yöneliktir. ilköğretimde çevre eğitiminin amacı, çocuklara teorik bilgiler yüklemek değil, çevrenin ve çevre sorunlarının farkına varmalarını sağlamak olmalıdır (Ratnapradipa ve diğerleri, 2011; Sadık ve diğerleri, 2011).

Çevre eğitimi, çevrenin korunması için tutumların, değer yargılarının, bilgi ve becerilerin geliştirilmesiyle çevre dostu davranışların görülmesi sürecidir. Çevre eğitimi ne kadar erken yaşta başlarsa o kadar iyidir. Çünkü okul öncesi ve okul çağlarında oluşan ilgiler ve tutumlar gelecekteki istendik davranışların temelini oluşturur (Önder, 2015 ; Aydın ve Çepni, 2012). Çocukluk çağında ve genç yaşta oluşan değer yargıları ve tutumlar, erken yaşlarda doğayla olan ilişkilerde empatinin gelişmesi ve doğaya karşı sevginin oluşmasında oldukça önemlidir. Bunların oluşması, çevrenin korunması için çevre dostu davranışların gösterilmesi demektir (Demirbaş ve Pektaş, 2009; Erten, 2006; Kılıç, 2013).

Çevre eğitiminin temeli doğayı ve doğal kaynakları korumaya yöneliktir. Çevre eğitimi bilgi vermenin yanında insan davranışını da etkilemelidir. Olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve sorunların çözümünde bireylerin aktif katılımını sağlamak çevre eğitiminin temel hedefidir (Kışoğlu ve diğerleri, 2010; Makki ve diğerleri, 2010).

Çevre eğitimini planlarken davranış bilimlerinin vazgeçilmez unsuru olan tutum ve tutumları etkileyen birey, aile ve çevre değişkenlerinin hangilerinin ya da hangi öğelerinin olumlu tutumlar kazandırmada daha etkili olduğu göz önüne alınmalıdır (Naquin ve diğerleri, 2011; Oğuz ve diğerleri, 2011; Önder, 2015).

2.8. Çevre Sağlığı, Okul Sağlığı ve Hemşirelik

Hemşireliğin temel işlevi, kişi, aile ve toplumun sağlığının korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için sağlığı olumsuz yönde etkileyen etmenlerin ortadan kaldırılmasıdır. İnsan sağlığını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin kaynağı, kişisel olduğu kadar insanı fizik, biyolojik ve sosyal çevresi de etkiler. Çevredeki sağlık için tehdit oluşturan fizik, biyolojik ve sosyal çevreyi oluşturan öğeler insan sağlığına zarar vermeyecek biçimde düzeltilmedikçe sağlığı korumak ve geliştirmek olanaksızdır (Erci, 2010 ; Ay ve diğerleri, 2008).

Halk sağlığı hemşiresi, öncelikle hizmet vermekle sorumlu olduğu toplumun fizik, biyolojik ve sosyal çevresini, bu çevrede insanı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen tüm etmenleri, sağlık için sakıncalı durumları ortaya çıkarmakla işe başlamak zorunluluğundadır. Topluma doğrudan ya da dolaylı olarak hizmet veren kişi, kurum ve kuruluşlar, işyerleri ve toplum liderleri ile ilişki kurmalıdır (Akdur ve diğerleri, 2011).

Gelecekteki sağlıklı toplumun temelinin atılmasında, çocuk ve gençlerin sağlık sorunlarının belirlenmesi ve çözümünde, daha sağlıklı bir gençlik ve üretken bir toplum yaratmada ve kaliteli bir okul sağlığı hizmetinin verilmesinde ayrı bir öneme sahip olan okul sağlığı hemşireliği Türkiye’de temel hemşirelik eğitimi kapsamında halk sağlığı hemşireliğinin bir parçası olarak, gelişmiş ülkelerde ise ayrı bir uzmanlık alanı olarak ele alınmaktadır (Altuntaş ve Baykal, 2012).

Okullarda öğrencilerin çevre sağlığı bilincinin gelişmesinde okul sağlığı hemşirelerinin rolleri önemlidir. Okul sağlığı hemşireleri, çocukların çevresine ilişkin bilgi, davranış, tutum ve inançlarını değerlendirerek, çevre sağlığı için zararlı olanları değiştirmek, yararlı olanları pekiştirmek amacına yönelik etkin ve sürekli eğitim planlamalı ve uygulamalıdır (Erci, 2010 ; Akdur ve diğerleri, 2011).

Okullarda çevre sağlığını ilgilendiren durumları (okul çevresi, okulun yeri, binası, çevresi, alt yapısı, tesisatı, oyun alanı, su sağlanması, çöplerin yok edilmesi, tuvaletler, ısıtma, aydınlatma ve havalandırma vb.) kontrol etmeli, değerlendirmeli ve okul idaresini bu konuda bilgilendirmesi gerekmektedir (Altuntaş ve Baykal, 2012; Bahar, 2010).

Hemşire okulda öğrencilere doğru sağlık bilgilerinin aktarılması ve sağlık konusunda olumlu davranışların kazandırılması amacıyla sağlık eğitimi ve çevre sağlığı eğitimi faaliyetleri planlamalı ve yürütmelidirler (Erci, 2010; Farmer ve ark., 2007).

Bu hedefin gerçekleştirilmesinde özellikle toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesinde önemli rolü olan hemşirelere büyük görevler düşmektedir. Bu da eğitimi sırasında bu konuda gerekli bilgiyi almış donanımlı hemşirelerle mümkündür (Makki ve ark., 2010; Altuntaş ve Baykal, 2012).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Bu araştırma ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma, KKTC Gazimağusa merkezde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı; Alasya ilkokulu, Gazi ilkokulu, Karakol ilkokulu, Polatpaşa ilkokulu, Şehit Mustafa Kurtuluş ilkokulu, Şehit Osman Ahmet ilkokulu ve Şehit Zeki Salih ilkokulunda yapılmıştır.

-Alasya İlkokulu: Gazi Mağusa merkezde yer almaktadır. Okul kantini, açık spor sahası, bahçesi ve kapalı spor salonu ayrıca aktivite salonu bulunmaktadır. 3,4 ve 5. sınıfların bulunduğu bir ilköğretim okuludur. 5. sınıfta okuyan toplam 147 öğrenci mevcuttur. Bunların 75'i erkek, 72'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 25'tir. Kadın öğretmen sayısı 12, erkek öğretmen sayısı 13 tür.

-Gazi İlkokulu :Kaleiçinde (suriçi) yer almaktadır.Bu ilköğretim okuluda 3., 4. ve 5. sınıfları bulunmaktadır. Toplamda 6 şubeden oluşmaktadır. 5. sınıfta okuyan toplam 32 öğrenci mevcuttur. Bunların 19'u erkek, 13'ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 11'dir. Kadın öğretmen sayısı 6, erkek öğretmen sayısı 5'tir.

-Karakol İlkokulu: Surlar bölgesinin dışında karakol bölgesinde yer almaktadır. Spor sahası, okul bahçesi oldukça geniştir, okul kantini, müzik odası, resim odası bulunmaktadır. 1., 2., 3., 4., ve 5. sınıfı bulunmaktadır. 5. sınıfta okuyan toplam 61 öğrenci mevcuttur. Bunların 32'si erkek, 29'u kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 17'dir. Kadın öğretmen sayısı 13, erkek öğretmen sayısı 4'tür.

-Polat Paşa İlkokulu: Kapalı Maraş bölgesinde yer almaktadır. 5. sınıfta okuyan toplam 80 öğrenci mevcuttur. Bunların 38'i erkek, 42'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 27'dir. Kadın öğretmen sayısı 18, erkek öğretmen sayısı 9'dur.

-Şehit Mustafa Kurtuluş İlkokulu: Kapalı maraş bölgesindedir. 5. sınıfta okuyan toplam 17 öğrenci mevcuttur. Bunların 5'i erkek, 12'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 12'dir. Kadın öğretmen sayısı 8, erkek öğretmen sayısı 4'tür.

-Şehit Osman Ahmet İlkokulu: Kapalı maraş bölgesinde bulunmaktadır. 5. sınıfta okuyan toplam 45 öğrenci mevcuttur. Bunların 23'ü erkek, 22'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 21'dir. Kadın öğretmen sayısı 13, erkek öğretmen sayısı 8'dir.

-Şehit Zeki Salih İlkokulu: Kapalı maraş bölgesinde bulunmaktadır. 5. sınıfta okuyan toplam 39 öğrenci mevcuttur. Bunların 18'i erkek, 21'i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Mevcut öğretmen sayısı 18'dir. Kadın öğretmen sayısı 16, erkek öğretmen sayısı 2'dir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Gazimağusa merkezde bulunan yedi ilköğretim okulunun beşinci sınıfında okuyan 421 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada örnekleme yöntemine gidilmeyip, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayandığından, çalışmaya katılmayı kabul etmeyen ve devamsızlık hakkını kullanıp okula gelmeyen, okul değişikliği yapan öğrenciler örneklemin dışında bırakılmıştır. Bu koşullar altında 421 kişilik çalışma evreninden 306 öğrenci ile görüşülmüştür. Buna göre araştırma %95 güven düzeyinde ve %2,93 örnekleme hatası ile yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

3.4.1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak soru formu kullanılmıştır. Verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından literatür incelenerek geliştirilen soru formu (EK-1) (Nalçacı ve Beldağ, 2011 ; Özpınar, 2009 ; Aslan ve ark, 2008 ; Yaşaroğlu ve Akdağ, 2013) ve Cihat Yaşaroğlunun birinci kademe ilköğretim öğrencileri için geliştirmiş olduğu "Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği" (ÇYTÖ) (EK-2) ile "Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği" (ÇYSDÖ) (EK-3) kullanılmıştır.

Soru Formu :

Öğrencilerin sosyo-demografik, çevre ile ilgili tutum ve davranış özelliklerini belirlemeye yönelik bir soru formudur. Yaş, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, çocuğun çevre temizliği için uyguladığı herhangi bir davranış, çocuğun ailesiyle birlikte çevre ile ilgili bir faaliyete katılımı, çocuğun gündemde olan çevre sorunları ile ilgili haberlerin farkında olma durumu gibi sorulardan oluşmuştur.

Ölçekler :

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının ölçülmesi ve çevreye yönelik sorumlu davranışlarını ölçmeye yönelik, Cihat Yaşaroğlundan birinci kademe ilköğretim öğrencileri için geliştirmiş olduğu, ÇYTÖ (EK-2) ve ÇYSDÖ'nin (EK-3) kullanabilmek için izin alınmıştır (EK-6). Araştırmanın yapılacağı ilköğretim okulu öğrencilerine her iki ölçekde uygulanmıştır.

"Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği" (ÇYTÖ) : 32 maddelik çevre ile ilgili sorulardan oluşturmaktadır. Cevaplama formatı derecelendirilmesi likert tipi cevaplama uygun oluşturulmuştur. ÇYTÖ' de yer alan maddelere verilen cevaplardan en olumlu ifadeye 3, en olumsuz ifadeye 1 puan verilmektedir. Buna göre ifadelerin karşısında; "Evet Katılıyorum (3)", "Biraz Katılıyorum (2)", "Hayır Katılmıyorum (1)" şeklinde 3 seçenek yer almıştır. Olumsuz madde köküne sahip ifadeler için kodlama tersten yapılmıştır.

"Evet Katılıyorum (1)", "Biraz Katılıyorum (2)", "Hayır Katılmıyorum (3)" şeklinde kodlanmıştır. ÇYTÖ güvenirlik analizinde tüm ölçeğin Cronbach alpha değeri hesaplanmış ve 0.84 bulunmuştur. Split-half yöntemi ile elde edilen Guttman split-half katsayısı 0.80 olarak saptanmıştır. ÇYTÖ' den alınabilecek en düşük puan 32, en yüksek puan 96'dır.

" Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği" (ÇYSDÖ) : Kendi içinde çevre ilgisi, temizlik ve tasarruf ve hayvan sevgisi olarak 3 alt başlıkta incelenmektedir. Toplamda 21 maddelik sorudan oluşmaktadır. ÇYSDÖ' de likert tipi cevaplama uygun oluşturulmuştur. Ölçekte yer alan ifadeler verilecek cevaplardan en olumlu ifadeye 5 puan, en olumsuz ifadeye 1 puan verilerek yapılmıştır. Buna göre ; "Her Zaman Yaparım (5)", "Sık Sık Yaparım (4)", "Ara Sıra Yaparım (3)", "Çok Az Yaparım (2)", "Hiç Yapmam (1)" şeklinde beş seçenek yer almıştır. ÇYSDÖ güvenirlik katsayısı Cronbach alpha iç tutarlılık sayısı kullanılarak hesaplanmış ve çevre ilgisi alt boyutu için 0.84, temizlik ve tasarruf alt boyutu için 0.69, hayvan sevgisi alt boyutu için ise 0.55 olarak hesaplanmıştır. ÇYSDÖ' nin tamamı için Cronbach alpha değeri 0.86 olarak hesaplanmıştır. ÇYSDÖ' den alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105'dir.

Yapılmış olan çalışmalara bakıldığında ise; Aslan, Sağır ve Cansaran (2008) ÇYTÖ için yaptıkları ölçek uyarlamasında tek yapılı ve Cronbach alpha değerini 0.88 olarak bulunmuştur. Atasoy ve Ertürk (2008) yapmış oldukları çalışmada çok faktörlü bir yapıya sahip geliştirilen ölçeğin iç güvenirlik kat sayısı 0.85 olarak bulunmuştur.

Yaşaroğlu ve Akdağın ifade ettiğine göre; Şeker ve gençdoğan, (2006) tarafından yapılan çalışmada Cronbach alpha değeri için en düşük değer 0.70 olarak öngörülmüştür. Bu katsayı da dikkate alındığında ÇYTÖ ve ÇYSDÖ' nin güvenirliğinin yüksek olduğu ifade edilmektedir.

3.4.2. Veri Toplama Formunun Ön Uygulaması:

Hazırlanan soru formunun ve ölçeğin anlaşılabilir ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla örneklem grubunun %10'unu oluşturan 42 öğrenciyle görüşülerek bir ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama, Şehit Osman Ahmet İlkokulunda okuyan 5. Sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda soru formunda gerekli düzenlemeler yapılarak son şekli verilmiştir. Ön uygulamaya alınan öğrenciler araştırma örneklemine alınmamıştır.

3.4.3. Veri Toplama Araçlarının Uygulaması

Veriler (EK-1) Soru formu ve ölçekler, araştırmacı tarafından Ekim 2015 ve Mart 2016 tarihleri arasında Gazimağusa merkezine bağlı 7 ilköğretim okulunun 5. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Öğrencilere soru formu ve ölçekler hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra, soruların eksiksiz doldurmasının önemi özellikle vurgulanmıştır. Kabul eden öğrencilere veri toplama araçları dağıtılmıştır. Sınıf öğretmeni ve araştırmacı gözetmenliğinde öğrencilere soru formu ile ölçekler uygulanmıştır. Uygulamanın yapıldığı gün devamsızlığı olan öğrenciler veri toplama dışında bırakılmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Anket formundan elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra toplanan verilere hatalardan arındırma işlemi uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesinde frekans tabloları kullanılmıştır. Öğrencilerin “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” ile “Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği”ne verdikleri yanıtları tespit etmek için frekans tabloları ve ortalama, standart sapma değerlerini içeren tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

İstatistiksel çözümlemelerde kullanılacak hipotez testlerini belirlemek amacıyla veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek için normallik

testlerinden Kolmogrov-Smirnov (K-S) testi uygulanmıştır. K-S testi sonuçlarına göre veri setinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların görüşlerinin bağımsız değişkenlerle karşılaştırılmasında parametrik hipotez testleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin her iki ölçeğe ilişkin görüşlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre karşılaştırılmasında, bağımsız değişkende iki kategori bulunması durumunda bağımsız örneklem t testi, bağımsız değişkendeki kategori sayısı ikiden fazla olması halinde vasyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda gruplar arası fark çıkması durumunda, farkın hangi kategoriden kaynakladığını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır.

Son olarak öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma ve aileleriyle birlikte çevresel aktivitede bulunma durumlarının karşılaştırılmasında Ki kare (Chi square) analizi kullanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın uygulanabilmesi için öncelikle KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'ndan (EK-4) yazılı izin alınmıştır. Soru formlarının etik olarak uygunluğu ise Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Değerlendirme Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve yazılı onay alınmıştır (EK-5). Öğrencilere uygulanacak olan Ölçeğin kullanılabilmesi için alınan izin formu (EK-6). Öğrencilere veri toplama formu uygulanmadan önce araştırmanın amacı ile ilgili açıklama yapılmış, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilerek, yazılı onamları alınmıştır (EK-7). Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen öğrenciler çalışma kapsamına alınmamıştır.

4.BULGULAR

Tablo 4.1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri: (n:306)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş		
10 yaş	68	22,22
11 yaş	229	74,84
12 yaş	9	2,94
Cinsiyet		
Kız	163	53,27
Erkek	143	46,73
Uyruk		
K.K.T.C	253	82,68
T.C.	53	17,32
Yaşanılan yer		
İlçe Merkezi	249	81,37
Köy	57	18,63
Aile gelir durumu		
Gelir Giderden Az	23	7,52
Gelir Gidere Denk	222	72,55
Gelir Giderden Fazla	61	19,93
Baba Eğitim Durumu		
Okuma Yazma Bilmiyor	4	1,3
İlkokul Mezunu	44	14,4
Ortaokul Mezunu	73	23,9
Lise Mezunu	122	39,9
Üniversite Mezunu	63	20,6
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	4	1,3
İlkokul	61	19,9
Ortaokul	75	24,5
Lise	98	32,0
Üniversite	68	22,2
Baba çalışma durumu		
Kamuda Memur	93	30,39
Özel Sektörde İşçi	129	42,16
Serbest Meslek ve Diğer	71	23,20
Anne çalışma durumu		
Kamuda Memur	71	23,20
Özel Sektörde İşçi	104	33,99
Çalışmıyor	130	42,48
Toplam	306	100,00

Tablo 4.1.'de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin %22,22'sinin 10 yaşında, %74,84'ünün 11 yaşında olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %53,27'si kız ve %46,73'ü erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %82,68'i KKTC uyruklu, %17,32'si TC uyrukludur. Öğrencilerin %81,37'si ilçe merkezinde yaşamaktadır. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumları incelendiğinde, çoğunluğu (%72,55) gelir ve giderlerinin denk olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %14,4'ünün babasının ilkokul mezunu olduğu, %23,9'unun ortaokul, %39,9'unun lise ve %20,6'sının üniversite mezunu olduğu tespit edilirken, öğrencilerin annelerinin %19,9'unun ilkokul mezunu, %24,5'inin ortaokul mezunu, %32,0'sinin lise ve %22,2'sinin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %30,39'unun babasının kamuda memur, %42,16'sının özel sektörde işçi, %23,85'inin ise serbest meslek sahibi olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %23,53'ünün annesi kamuda memur, %33,99'unun özel sektörde işçi ve %42,48'inin ise annesi çalışmamaktadır.

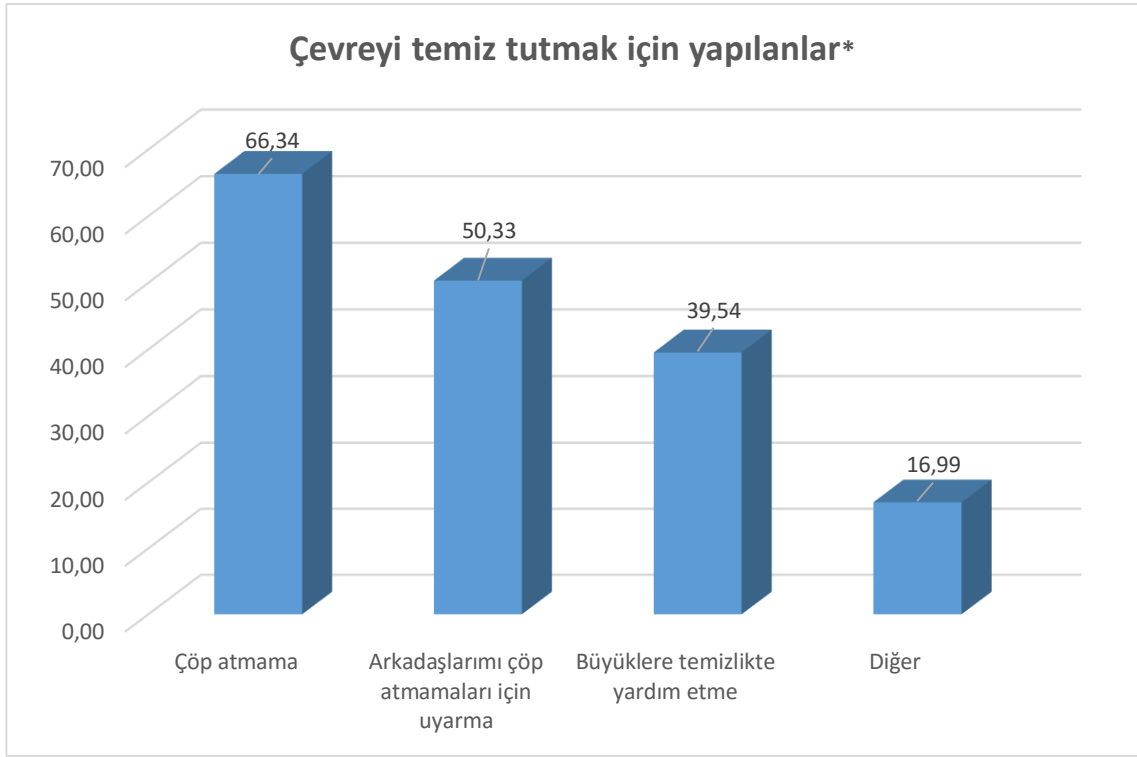
Tablo 4.2. Öğrencilerin Çevre ile İlgili Aktiviteleri: (n:306)

Çevresel faaliyetler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çevre ile ilgili eğitim aktivitesine katılma durumu		
Katılan	204	66,67
Katılmayan	102	33,33
Ailecek çevresel aktivitede bulunma durumu		
Evet	224	73,20
Hayır	82	26,80
Aktivite (n=224)*		
Bahce temizliği	129	57,59
Fidan dikme	110	49,11
Piknikte etraftaki çöpleri toplama	99	44,20
Kareta kaplumbağaların denize ulaşabilmeleri için sahil temizliği	19	8,48
Diğer	37	16,52

**Birden fazla seçenek işaretlenebilmektedir.*

Tablo 4.2.'de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yapmış oldukları çevre ile ilgili aktivitelere göre dağılımı verilmiştir.

Öğrencilerin %66,67'si daha önce çevre ile ilgili eğitim aktivitelerine katıldığını, %73,20'si ise daha önce aileleriyle birlikte herhangi bir çevresel aktivitede bulunduğunu ifade etmiştir. Daha önce aileleri ile çevresel aktivitede bulunan öğrencilerin %57,59'u bahçelerini temizlediklerini, %49,11'i fidan diktiklerini, %44,20'si piknikte etraflarındaki çöpleri topladıklarını ve %8,48'i kareta kaplumbağalarının denize rahat ulaşabilmeleri için sahil temizliği yaptıklarını belirtmiştir.

**Birden fazla seçenek işaretlenebilmektedir.*

Şekil 4.I. Öğrencilerin çevreyi temiz tutmak için yaptıkları faaliyetlere göre dağılımı

Şekil 4.I.'de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevreyi temiz tutmak için yaptıkları faaliyetlere göre dağılımı verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %66,34'ü çevreyi temiz tutmak için etrafa çöp atmadıklarını, %50,33'ü arkadaşlarını etrafa çöp atmamaları için uyardıklarını, %39,54'ü büyüklerine temizlikte yardım ettiklerini ifade etmiştir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı: (n:306)

	Evet		Biraz		Hayır	
	Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
1. Yaşadığımız çevre canlılar için önemlidir.	289	94,44	8	2,61	9	2,94
2. Çevreyi koruma ve güzelleştirme, sadece görevli kişilerin sorumluluğundadır.	23	7,52	24	7,84	259	84,64
3. Dünyada diğer canlıların değil, sadece insanların yaşama hakları vardır.	35	11,44	8	2,61	263	85,95
4. Su kaynakları şimdilik çok ama gün gelip bu su kaynaklar tükenebilir.	210	68,63	74	24,18	22	7,19
5. Bazı yerlerde, çöp kovasının yanına geri dönüşüm kutuları da bırakılmalıdır.	262	85,62	30	9,80	14	4,58
6. Kitap, dergi ya da gazetelerde yer alan çevre ile ilgili yazılar ve konular çok can sıkıcı.	35	11,44	76	24,84	195	63,73
7. Çevre kirliliği, canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyen bir sorundur.	241	78,76	24	7,84	41	13,40
8. Hayvanlarla karşılaştığım zaman, içimden onları sevmek gelir.	245	80,07	45	14,71	16	5,23
9. Evleri dolaşarak suyun tasarruflu kullanılması gerektiğini anlatmak bana zor gelir.	67	21,90	103	33,66	136	44,44
10. Su tasarrufunun önemi herkese anlatılmalıdır.	261	85,29	26	8,50	19	6,21
11. Enerji kaynaklarının gün gelip tükeneceği düşüncesi beni korkutuyor.	165	53,92	88	28,76	53	17,32
12. Su tasarrufunun önemi herkese anlatılmalıdır.	267	87,25	28	9,15	11	3,59
13. Birilerinin bir hayvana eziyet ettiğini görürsem üzülürüm.	282	92,16	12	3,92	12	3,92
14. Suyu gerektiğinden fazla kullandığım zaman kendimi suçlu hissederim.	166	54,25	95	31,05	45	14,71
15. Kullanılmış kâğıtları toplanmalı ve kâğıt üretmek için tekrar kullanmalıyız.	255	83,33	29	9,48	22	7,19
16. Enerji tasarrufu ile ilgili etkinliklere katılmak can sıkıcıdır.	37	12,09	70	22,88	199	65,03

Tablo 4.3. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı (devam): (n:306)

	Evet		Biraz		Hayır	
	Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
17. Çevremizde ağaç dikme etkinliği olsa, ağaç dikenlere yardımcı olmak isterim.	259	84,64	29	9,48	18	5,88
18. Yaşadığımız çevreye en çok zarar veren canlılar insanlardır.	224	73,20	56	18,30	26	8,50
19. Sokakta yaşayan hayvanlar için barınaklar yapılmasını isterim.	277	90,52	11	3,59	18	5,88
20. Okulumuzda geri dönüşüm ile ilgili hazırlanacak bir projede yer almak istemem.	39	12,75	42	13,73	223	72,88
21. Gündüz içerisi aydınlık olduğu halde elektrik lambalarını açık bırakanları uyarmalıyız.	263	85,95	26	8,50	17	5,56
22. Çevremizdeki bitkilere zarar veren birilerini görünce üzülürüm.	254	83,01	35	11,44	17	5,56
23. Çevre ile ilgili toplantı ya da etkinliklere katılmak sıkıcı olur.	42	13,73	68	22,22	196	64,05
24. Boş zamanlarımda hayvanlarla ilgilenmek isterim.	244	79,74	38	12,42	24	7,84
25. Gerekli olmadığı zamanlarda musluk suları kapatılmalıdır.	283	92,48	15	4,90	8	2,61
26. Okulumuza geri dönüşüm kutularının konulması için müdürle konuşmak isterim.	222	72,55	61	19,93	23	7,52
27. Bitki ve ağaçların olmadığı bir yerde yaşamak isterim.	22	7,19	17	5,56	266	86,93
28. Enerji tasarrufu için tasarruflu ampul kullanmalıyız.	248	81,05	38	12,42	20	6,54
29. Çevre kirliliğinin azalması için yapılacak bir etkinlikte bana görev verilse kabul ederim.	220	71,90	55	17,97	31	10,13
30. Okulumuzda “hayvanları koruma derneği” kurulmasını isterim.	261	85,29	28	9,15	17	5,56
31. Evimize en yakın geri dönüşüm kutusunun nerede olduğu beni ilgilendirmez.	33	10,78	47	15,36	225	73,53
32. Evin tüm odalarında ışık yakmak yerine sadece gerekli olan odaların ışığını yakmalıyız.	271	88,56	14	4,58	19	6,21

Tablo 4.3.'te araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun “Yaşadığımız çevre canlılar için önemlidir.” (%94.44), “Bazı yerlerde, çöp kovasının yanına geri dönüşüm kutuları da bırakılmalıdır” (%85.62), “Çevre kirliliği, canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyen bir sorundur” (%78.76), “Hayvanlarla karşılaştığım zaman, içimden onları sevmek gelir” (%80.07), “Su tasarrufunun önemi herkese anlatılmalıdır” (%87.25), “Suyu gerektiğinden fazla kullandığım zaman kendimi suçlu hissederim” (%54.25), “Kullanılmış kâğıtları toplanmalı ve kâğıt üretmek için tekrar kullanmalıyız” (%83.33), “Çevremizde ağaç dikme etkinliği olsa, ağaç dikenlere yardımcı olmak isterim” (%84.64), “Yaşadığımız çevreye en çok zarar veren canlılar insanlardır” (%73.20), “Sokakta yaşayan hayvanlar için barınaklar yapılmasını isterim” (%90.52), “Gündüz içerisi aydınlık olduğu halde elektrik lambalarını açık bırakanları uyarmalıyız” (%85.95), “Çevremizdeki bitkilere zarar veren birilerini görünce üzülürüm” (%83.01), “Boş zamanlarımda hayvanlarla ilgilenmek isterim” (79.74), “Gerekli olmadığı zamanlarda musluk suları kapatılmalıdır” (%92.48), “Okulumuza geri dönüşüm kutularının konulması için müdürle konuşmak isterim” (%72.55), “Enerji tasarrufu için tasarruflu ampul kullanmalıyız” (%81.05), “Çevre kirliliğinin azalması için yapılacak bir etkinlikte bana görev verilse kabul ederim” (%71.09), “Okulumuzda “hayvanları koruma derneği” kurulmasını isterim” (%85.29) ve “Evin tüm odalarında ışık yakmak yerine sadece gerekli olan odaların ışığını yakmalıyız” (%85.56) önermelerine “evet, katılıyorum” yanıtını verdiği saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu “Çevreyi koruma ve güzelleştirme, sadece görevli kişilerin sorumluluğundadır” (%84.64), “Dünyada diğer canlıların değil, sadece insanların yaşama hakları vardır” (%85.95), “Kitap, dergi ya da gazetelerde yer alan çevre ile ilgili yazılar ve konular çok can sıkıcı” (%63.73), “Enerji tasarrufu ile ilgili etkinliklere katılmak can sıkıcıydı” (%65.03), “Okulumuzda geri dönüşüm ile ilgili hazırlanacak bir projede yer almak istemem” (%72.88), “Çevre ile ilgili toplantı ya da etkinliklere katılmak sıkıcı olur” (%64.05), “Bitki ve ağaçların olmadığı bir yerde yaşamak isterim” (%86.93) ve “Evimize en yakın geri dönüşüm kutusunun nerede olduğu beni ilgilendirmez” (%73.53) önermelerine ise “hayır, katılmıyorum” şeklinde yanıt vermiştir.

Başka bir ifadeyle araştırmaya dahil edilen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu çevreye yönelik tutum ölçeğinde yer alan olumlu önermelere katılıyorum yanıtını vererek, olumsuz önermelere ise katılmıyorum yanıtını vererek genel olarak olumlu görüş bildirmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğine Verdikleri Yanıtların Dağılımı: (n:306)

	Her zaman		Sık sık		Ara sıra		Çok az		Hiçbir zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Kitap dergi ya da gazetelerde yer alan çevre ile ilgili yazıları okurum.	51	16,67	32	10,46	146	47,71	46	15,03	31	10,13
2. Çevre ile ilgili toplantılara, etkinliklere katılırım.	40	13,07	33	10,78	71	23,20	74	24,18	88	28,76
3. Çevre kirliliğinin azalması için birileri ile konuşurum.	70	22,88	51	16,67	83	27,12	46	15,03	56	18,30
4. Enerji tasarrufu ile ilgili etkinlik veya toplantılara katılırım.	43	14,05	33	10,78	61	19,93	49	16,01	120	39,22
5. Enerji tasarrufunun önemli olduğunu birilerine anlatırım.	113	36,93	80	26,14	58	18,95	34	11,11	21	6,86
6. Çevredeki bitki ve ağaçlara zarar verenleri uyarırım.	188	61,44	67	21,90	30	9,80	8	2,61	13	4,25
7. Geri dönüşümün önemini çevremdekilere anlatırım.	118	38,56	71	23,20	60	19,61	25	8,17	32	10,46
8. Geri dönüşümlü maddeleri geri dönüşüm kutusuna atarım.	128	41,83	57	18,63	45	14,71	30	9,80	46	15,03
9.Okulumuza geri dönüşüm kutusu konulması için öğretmenim ile konuşurum.	79	25,82	42	13,73	77	25,16	37	12,09	71	23,20
10. İçme suyu ile tarla ya da bahçe sulayan birilerini uyarırım.	95	31,05	45	14,71	73	23,86	33	10,78	60	19,61
11. Çevremizdeki bitkilere zarar vermememiz gerektiğini başkalarına anlatırım.	140	45,75	59	19,28	62	20,26	25	8,17	20	6,54
12. Odadan çıkan son kişi ben isem, ışıkları söndürür öyle çıkarım.	230	75,16	48	15,69	15	4,90	6	1,96	7	2,29
13. Boşa akan bir musluk görsem, gider ve musluğu kapatırım.	240	78,43	32	10,46	20	6,54	9	2,94	5	1,63
14. Banyo yaparken suyu fazla kullanmamaya gayret gösteririm.	167	54,58	50	16,34	38	12,42	21	6,86	30	9,80
15. Çöplerimi çöp kovalasına atarım.	225	73,53	50	16,34	18	5,88	6	1,96	7	2,29
16. Başkası tarafından yere atılmış olan çöpleri yerden alır çöp kovalasına atarım.	109	35,62	79	25,82	76	24,84	14	4,58	28	9,15
17. Sıra ve masamı temiz tutarım.	190	62,09	81	26,47	27	8,82	6	1,96	2	0,65
18. Piknikten sonra çöplerimi toplar ve en yakın çöp kovalasına atarım.	206	67,32	63	20,59	21	6,86	8	2,61	8	2,61
19. Hayvanlarla zaman geçiririm.	138	45,10	67	21,90	58	18,95	24	7,84	19	6,21
20. Aç olan hayvanlara yiyecek şeyler veririm.	170	55,56	78	25,49	41	13,40	10	3,27	7	2,29
21. Hayvan yaşamları ile ilgili belgesel izlerim.	113	36,93	57	18,63	71	23,20	31	10,13	34	11,11

Tablo 4.4.'te araştırmaya dahil edilen öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun “Odadan çıkan son kişi ben isem, ışıkları söndürür öyle çıkarım.” (%75.16), “Boşa akan bir musluk görsem, gider ve musluğu kapatırım.” (%78.43), “Banyo yaparken suyu fazla kullanmamaya gayret gösteririm.” (%54.58), “Çöplerimi çöp kovasına atarım.” (%73.53), “Sıra ve masamı temiz tutarım” (%62.09), “Piknikten sonra çöplerimi toplar ve en yakın çöp kovasına atarım.” (67.32) , “Aç olan hayvanlara yiyecek şeyler veririm.”(55.56) önermelerine her zaman ve sık sık yanıtlarını vermiştir. Öğrencilerin %50'sinden fazlası ölçekte yer alan “Enerji tasarrufunun önemli olduğunu birilerine anlatırım.” (%36.93), “Geri dönüşümün önemini çevremdekilere anlatırım.” (%38.56), “Geri dönüşümlü maddeleri geri dönüşüm kutusuna atarım.” (%41.83), “İçme suyu ile tarla ya da bahçe sulayan birilerini uyarırım.” (%31.05), “Çevremizdeki bitkilere zarar vermememiz gerektiğini başkalarına anlatırım.” (%45.75), “Hayvan yaşamları ile ilgili belgesel izlerim.” (%36.93) önermelerine her zaman yada sık sık yanıtlarını vermiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler: (n:306)

	n	$\bar{x}$	s	<u>Toplam Puan</u>		<u>Madde Puanı</u>	
				Alt değer	Üst değer	$\bar{x}$	s
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	306	79,41	7,43	44	95	2,48	0,23
Çevre İlgisi	306	30,37	2,75	20	35	2,34	0,21
Temizlik ve Tasarruf	306	13,47	1,63	7	15	2,69	0,33
Hayvan Sevgisi	306	8,30	1,39	3	19	2,77	0,46
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği	306	52,14	4,71	32	65	2,48	0,22

Tablo 4.5.'te araştırmaya dahil edilen öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği genelinden ortalama $79,41 \pm 7,43$ puan aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 32 en yüksek puan ise 96'dır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan çevre ilgisi alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $30,37 \pm 2,75$, temizlik ve tasarruf alt boyutunda aldıkları puan ortalaması $13,47 \pm 1,33$ ve hayvan sevgisi alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $8,30 \pm 1,39$ 'dur. Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden aldıkları puan ortalamasının $52,14 \pm 4,71$ olduğu tespit edilmiş olup, öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105'tir. Buna göre araştırma kapsamına alınan öğrencilerin genel olarak çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan önermelere genel olarak ara sıra şeklinde yanıt verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Yaş	n	$\bar{x}$	s	Alt değer	Üst değer	F	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	10 yaş	68	79,13	6,16	59	88	4,33	0,01*
	11 yaş	229	79,78	7,31	44	95		
	12 yaş	9	72,22	14,23	48	86		
Çevre İlgisi	10 yaş	68	30,41	2,25	24	34	4,60	0,01*
	11 yaş	229	30,47	2,77	20	35		
	12 yaş	9	27,67	4,39	20	33		
Temizlik ve Tasarruf	10 yaş	68	13,29	1,65	8	15	3,58	0,03*
	11 yaş	229	13,58	1,55	7	15		
	12 yaş	9	12,22	2,82	7	15		
Hayvan Sevgisi	10 yaş	68	8,28	1,13	5	9	1,42	0,24
	11 yaş	229	8,34	1,45	3	19		
	12 yaş	9	7,44	1,59	5	9		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Genel	10 yaş	68	51,99	4,10	37	58	4,93	0,01*
	11 yaş	229	52,38	4,61	32	65		
	12 yaş	9	47,33	8,35	32	57		

* $p < 0,05$

Tablo 4.6.'da araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bu fark 12 yaşındaki öğrencilerden kaynaklanmakta olup, 12 yaşındaki öğrenciler çevreye yönelik tutum ölçeğinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük puan almıştır.

Öğrencilerin yaşlarına göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin yaşlarına göre ölçek genelinden ve ölçekte yer alan çevre ilgisi, temizlik ve tasarruf alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmış olup, 12 yaşındaki öğrencilerin ölçek genelinden ve bu alt boyutlardan diğer öğrencilere göre daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşlarına göre ölçekte yer alan hayvan sevgisi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$)

Tablo 4.7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Cinsiyet	n	x	s	t	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Geneli	Kız	163	81,07	5,56	4,20	0,00*
	Erkek	143	77,52	8,75		
Çevre İlgisi	Kız	163	30,85	2,32	3,31	0,00*
	Erkek	143	29,83	3,10		
Temizlik ve Tasarruf	Kız	163	13,68	1,40	2,39	0,02*
	Erkek	143	13,24	1,83		
Hayvan Sevgisi	Kız	163	8,55	1,30	2,84	0,00*
	Erkek	143	8,01	1,44		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Geneli	Kız	163	53,09	3,71	3,66	0,00*
	Erkek	143	51,07	5,45		

* $p<0,05$

Tablo 4.7.'de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan kız ve erkek öğrencilerin cinsiyetlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ölçekten aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan çevre ilgisi, temizlik ve tasarruf, hayvan sevgisi alt boyutlarından aldıkları puanlara arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin hem ölçek genelinden hem de ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Uyruklarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Uyruk	n	$\bar{x}$	s	t	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	KKTC	253	79,07	7,68	-1,78	0,08
	TC	53	81,06	5,91		
Çevre İlgisi	KKTC	253	30,27	2,81	-1,39	0,17
	TC	53	30,85	2,41		
Temizlik ve Tasarruf	KKTC	253	13,37	1,70	-2,42	0,02*
	TC	53	13,96	1,11		
Hayvan Sevgisi	KKTC	253	8,26	1,46	-1,00	0,32
	TC	53	8,47	0,95		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği	KKTC	253	51,91	4,87	-1,95	0,05
	TC	53	53,28	3,64		

* $p<0,05$

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin uyruklarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 4.8.'de verilmiştir.

Öğrencilerin uyruklarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin uyruklarına göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin uyruklarına göre ölçek genelinden ve ölçekte yer alan çevre ilgisi ve hayvan sevgisi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin uyruklarına göre ölçekte yer alan temizlik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmış ($p<0,05$) olup, TC uyruklu öğrencilerin bu alt boyuttan daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Yaşadıkları Yerlere Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Yaşanılan yer	n	$\bar{x}$	s	t	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Geneli	İlçe Merkezi	249	79,78	7,38	1,65	0,10
	Köy	57	77,79	7,50		
Çevre İlgisi	İlçe Merkezi	249	30,49	2,65	1,62	0,11
	Köy	57	29,84	3,13		
Temizlik ve Tasarruf	İlçe Merkezi	249	13,53	1,61	1,35	0,18
	Köy	57	13,21	1,71		
Hayvan Sevgisi	İlçe Merkezi	249	8,37	1,39	1,44	0,15
	Köy	57	7,96	1,34		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Geneli	İlçe Merkezi	249	52,40	4,59	1,86	0,06
	Köy	57	51,02	5,09		

Tablo 4.9.'da araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). İlçe merkezinde yaşayan öğrenciler, köyde yaşayan öğrencilerden daha yüksek puan almış olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin Gelir Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Gelir Durumu	n	$\bar{x}$	s	Alt d.	Üst d.	F	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	Gelir Giderden Az	23	77,39	7,72	58	86	1,18	0,31
	Gelir Gidere Denk	222	79,83	7,15	50	95		
	Gelir Giderden Fazla	61	78,66	8,23	44	88		
Çevre İlgisi	Gelir Giderden Az	23	29,70	2,85	24	34	2,10	0,12
	Gelir Gidere Denk	222	30,57	2,68	20	35		
	Gelir Giderden Fazla	61	29,92	2,93	20	34		
Temizlik ve Tasarruf	Gelir Giderden Az	23	13,22	1,68	9	15	0,89	0,41
	Gelir Gidere Denk	222	13,55	1,54	8	15		
	Gelir Giderden Fazla	61	13,30	1,91	7	15		
Hayvan Sevgisi	Gelir Giderden Az	23	8,00	1,04	6	9	0,49	0,61
	Gelir Gidere Denk	222	8,38	1,40	3	19		
	Gelir Giderden Fazla	61	8,11	1,45	3	9		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Genel	Gelir Giderden Az	23	50,91	4,43	40	57	1,93	0,15
	Gelir Gidere Denk	222	52,50	4,53	35	65		
	Gelir Giderden Fazla	61	51,33	5,32	32	58		

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Ailelerinin gelir durumlarına bakılmaksızın öğrenciler her iki ölçekten de benzer puanlar almıştır.

Tablo 4.11. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Anne Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Geneli	Okur Yazar Değil	4	79,25	3,50	75	83	0,85	0,49
	İlkokul	61	80,25	7,30	59	95		
	Ortaokul	75	78,36	8,35	48	88		
	Lise	98	79,22	7,96	44	88		
	Üniversite	68	80,10	5,65	62	88		
Çevre İlgisi	Okur Yazar Değil	4	29,25	0,96	28	30	0,76	0,55
	İlkokul	61	30,72	2,50	20	34		
	Ortaokul	75	30,11	3,17	20	34		
	Lise	98	30,24	2,93	20	34		
	Üniversite	68	30,60	2,24	26	35		
Temizlik ve Tasarruf	Okur Yazar Değil	4	12,50	2,65	9	15	1,23	0,30
	İlkokul	61	13,49	1,55	8	15		
	Ortaokul	75	13,21	1,83	7	15		
	Lise	98	13,54	1,62	7	15		
	Üniversite	68	13,71	1,39	9	15		
Hayvan Sevgisi	Okur Yazar Değil	4	8,75	0,50	8	9	0,28	0,89
	İlkokul	61	8,49	1,88	3	19		
	Ortaokul	75	8,23	1,31	4	11		
	Lise	98	8,28	1,29	3	9		
	Üniversite	68	8,21	1,13	5	9		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Geneli	Okur Yazar Değil	4	50,50	2,65	48	54	0,63	0,64
	İlkokul	61	52,70	4,95	36	65		
	Ortaokul	75	51,55	5,09	32	58		
	Lise	98	52,06	4,95	32	58		
	Üniversite	68	52,51	3,67	40	58		

Tablo 4.11.'de araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre

çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi sonuçları verilmiş olup, öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4.12. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	s	Alt d.	Üst d.	F	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Genel	Okur Yazar Değil	4	77,25	7,68	66	83	0,55	0,70
	İlkokul	44	80,82	7,07	59	95		
	Ortaokul	73	78,77	8,41	48	88		
	Lise	122	79,23	7,74	44	88		
	Üniversite	63	79,67	5,71	59	88		
Çevre İlgisi	Okur Yazar Değil	4	28,50	1,91	26	30	0,74	0,56
	İlkokul	44	30,80	2,80	20	35		
	Ortaokul	73	30,37	3,13	20	34		
	Lise	122	30,31	2,69	20	34		
	Üniversite	63	30,32	2,40	24	34		
Temizlik ve Tasarruf	Okur Yazar Değil	4	13,50	1,29	12	15	0,67	0,62
	İlkokul	44	13,68	1,61	8	15		
	Ortaokul	73	13,22	1,85	7	15		
	Lise	122	13,52	1,60	7	15		
	Üniversite	63	13,52	1,46	9	15		
Hayvan Sevgisi	Okur Yazar Değil	4	8,75	0,50	8	9	0,18	0,95
	İlkokul	44	8,70	1,92	5	19		
	Ortaokul	73	8,30	1,22	5	11		
	Lise	122	8,21	1,37	3	9		
	Üniversite	63	8,14	1,18	5	9		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Genel	Okur Yazar Değil	4	50,75	3,40	46	54	0,33	0,86
	İlkokul	44	53,18	5,15	36	65		
	Ortaokul	73	51,89	5,19	32	58		
	Lise	122	52,05	4,73	32	58		
	Üniversite Mezunu	63	51,98	3,75	40	58		

Tablo 4.12. incelediğinde araştırma kapsamına alınan öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.13. Öğrencilerin Çevre İle İlgili Eğitim Faaliyetlerine Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Eğitim faaliyetine katılma	n	$\bar{x}$	s	t	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	Evet, katıldım	204	79,84	6,96	1,42	0,16
	Hayır, katılmadım	102	78,56	8,25		
Çevre İlgisi	Evet, katıldım	204	30,43	2,63	0,48	0,63
	Hayır, katılmadım	102	30,26	2,99		
Temizlik ve Tasarruf	Evet, katıldım	204	13,58	1,61	1,67	0,10
	Hayır, katılmadım	102	13,25	1,65		
Hayvan Sevgisi	Evet, katıldım	204	8,37	1,40	1,34	0,18
	Hayır, katılmadım	102	8,15	1,37		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Genel	Evet, katıldım	204	52,38	4,51	1,25	0,21
	Hayır, katılmadım	102	51,67	5,06		

Tablo 4.13. öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ait bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumlarına göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan çevre ilgisi, temizlik ve hayvan sevgisi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak

anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Çevre ile ilgili faaliyetlere katılan öğrencilerin puanları, katılmayan öğrencilere göre daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 4.14. Öğrencilerin Ailecek Çevre İle İlgili Aktivitelerde Bulunma Durumlarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Karşılaştırılması: (n:306)

	Aktivite	n	$\bar{x}$	s	F	p
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	Bulunan	223	80,25	6,29	3,17	0,00*
	Bulunmayan	81	77,25	9,58		
Çevre İlgisi	Bulunan	223	30,54	2,52	1,62	0,11
	Bulunmayan	81	29,96	3,27		
Temizlik ve Tasarruf	Bulunan	223	13,63	1,49	2,64	0,01*
	Bulunmayan	81	13,07	1,93		
Hayvan Sevgisi	Bulunan	223	8,39	1,37	1,80	0,07
	Bulunmayan	81	8,06	1,44		
Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği Genel	Bulunan	223	52,55	4,22	2,40	0,02*
	Bulunmayan	81	51,10	5,74		

* $p<0,05$

Öğrencilerin ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinden aldıkları puanlarının Tablo 4.14. karşılaştırılması

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde bulunma durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aileleri ile birlikte çevresel aktivitelerde bulunan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği puanları, bu tür aktiviteler yapmayan öğrencilere göre daha yüksektir.

Öğrencilerin ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde bulunma durumlarına göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan temizlik alt

boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken ($p<0,05$), çevre ilgisi ve hayvan sevgisi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Çalışmamızda, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma ve aileleriyle birlikte çevresel aktivitede bulunma durumları Ki kare (Chi square) analizi ile karşılaştırılmıştır.

Yapılan Ki kare analizi neticesinden öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$)

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ailecek çevre ile ilgili aktivitede bulunma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Kız öğrencilerin aileleri ile birlikte çevre ile ilgili aktivitede bulunma oranı, erkek öğrencilere göre daha fazladır. Öğrencilerin diğer tanıtıcı özelliklerine göre aileleri ile birlikte çevre ile ilgili aktivitede bulunma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

5.TARTIŞMA

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve sorumlu davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgular literatür bilgileri ışığında aşağıda tartışılmıştır.

Çalışmamızda öğrencilerin tamamına yakını (%96.41) çöplerden rahatsız olduğunu ve yarıdan fazlası (%66.67) çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katıldığını belirtmiştir (Tablo 4.2). Öğrencilerin (%66.34)'ü “etrafa çöp atmadıklarını” ifade etmişlerdir (Şekil 4.1). Çelikbaş ve diğerlerinin (2013), çalışmasında öğrencilerin ilk sırada (%51)'le yerlere çöp atmadıklarını ifade etmiştir. Çevre kirliliği açısından öğrencilerin bu davranışları olumlu bulunmuştur. Çocuklara gerek evde gerekse okulda sık sık çöplerin yere değil çöp kutusuna atılması gerektiği şeklinde yapılan uyarıların etkili olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin önemli bir kısmının (%73.20) ailesiyle birlikte çevre ile ilgili aktivitelere katıldıklarını ve yarısından fazlasının (%57.59) bahçe temizliği yaptığı belirlenmiştir (Tablo 4.2.). Önder, (2015)'in çalışmasında da ilköğretim öğrencilerinin yarısından fazlasının (%60,2) çevre ile ilgili herhangi bir etkinliğe katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, çalışmamızla paralellik göstermekte ve öğrencilerin çevreye karşı duyarlı bir tutum sergilediklerini ve çevreyi önemsediklerini düşündürmektedir.

Çalışmamızda araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğine verdikleri yanıtlar incelendiğinde en fazla birinci sırada “yaşadığımız çevre canlılar için önemlidir” (%94.4), ikinci sırada “gerekli olmadığı zamanlarda musluk suları kapatılmalıdır” (%92.48), üçüncü sırada “Birilerinin bir hayvana eziyet ettiğini görürsem üzülürüm” (%92.16) maddelerine “evet katılıyorum” olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.3). Yaşaroğlu'nun (2012), çalışmasında da çalışmamıza benzer sonuçlar bulunmuştur. Bu sonuçlar bize, öğrencilerin yaşadıkları çevrenin öneminin bilincinde olduklarını, büyük çoğunluğunun tasarruf konusunu önemsediklerini, çevreye yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve çevreye karşı ilgilerinin olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu çevreye yönelik tutum ölçeğinde yer alan olumlu önermelere katılıyorum, olumsuz önermelere katılmıyorum yanıtını vererek olumlu görüş bildirdiklerini göstermişlerdir (Tablo 4.3). Yaşaroğlu (2012),’nun çalışmasında, çevreye yönelik tutum ölçeğinde “Dünyada diğer canlıların değil, sadece insanların yaşama hakları vardır” (%75), “Bitki ve ağaçların olmadığı bir yerde yaşamak isterim” (%79.3), “Çevreyi koruma ve güzelleştirme çalışmaları sadece görevli kişilerin sorumluluğundadır” %(63.6), ifadelerine genel olarak “hayır katılmıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin bireysel sorumluluk konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla sorulan sorulara çevreyi koruma ve güzelleştirmenin sadece görevli kişilerin değil herkesin sorumluluğu olduğunun farkında oldukları şeklinde yorumlayabiliriz.

Çalışmamızda çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinin çevre ilgisi alt boyutunda öğrencilerin büyük çoğunluğu “Çevredeki bitki ve ağaçlara zarar verenleri uyarırım” (%61.44), “Çevremizdeki bitkilere zarar vermememiz gerektiğini başkalarına anlatırım” (%45.75) maddelerine “her zaman” yanıtı vermişlerdir (Tablo 4.4). Yaşaroğlu’nun (2012), çalışmasında araştırmaya katılan öğrenciler “çevredeki bitki ve ağaçlara zarar verenleri uyarırım” (% 56.8) “her zaman yaparım” “Çevremizdeki bitkilere zarar vermememiz gerektiğini başkalarına anlatırım.” (% 42.8) "her zaman yaparım" olarak ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun çevredeki diğer canlılara karşı duyarlı olmaları sevindirici bir durumdur. Bu durumda öğrencilerin, bitkilere zarar veren birilerini gördüklerinde her zaman uyardıkları biçiminde yorumlayabiliriz.

Çalışmamızda çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinin çevre ilgisi alt boyutunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu “çevre ile ilgili toplantılara katılırım.” (%28.76), “Enerji tasarrufu ile ilgili etkinlik veya toplantılara katılırım”(%39.22), “Okulumuza geri dönüşüm kutusu konulması için öğretmenim ile konuşurum”(%23.20), maddelerine “hiç bir zaman” olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.4). Bu bulgular doğrultusunda öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılım gösterme sıklığının az olmasının

öğrencilerin konu hakkında yeterli motivasyona sahip olmadıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinin temizlik ve tasarruf alt boyutunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu “Boşa akan bir musluk görsem, gider ve musluğu kapatırım.”(%78.43), “Odadan çıkan son kişi ben isem, ışıkları söndürür öyle çıkarım.”(%75.16), “Çöplerimi çöp kovasına atarım” (%73.53), maddelerine “her zaman yaparım” olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.4). Bu bulgular öğrencilerin çevreye karşı sorumlu davranışlarda bulunduklarını ve tasarrufla ilgili görüşlerini anne baba ve öğretmenlerinden öğrenmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Ölçeğin çevre ilgisi boyutuna ait son madde olan “Enerji tasarrufu ile ilgili etkinlik ve toplantılara katılırım” ifadesine ilişkin öğrenci görüşlerine ait ortalama $X=3.0$ ile en düşük ortalamalı maddesidir. Bütün maddeler içerisinde "Her Zaman Yaparım" görüşüne katılan öğrenci oranı % 23.7 ile en düşük yüzdelik oran; "Hiç Yapmam" yönünde görüş bildiren öğrencilere ait oran da % 20.6 ile en yüksek oran özelliğini taşımaktadır. Ölçeğin en düşük ortalamasına sahip maddesi olmasına rağmen yine de "Ara Sıra Yaparım" aralığında yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin “ara sıra” enerji tasarrufu ile ilgili etkinlik ve toplantılara katıldıkları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılım gösterme sıklığının az olmasının, öğrencilerin konu hakkında yeterli düzeyde motive edilmemesinden kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda araştırmaya katılan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği genel madde puan ortalama $X=2.48$ olduğu saptanmıştır (Tablo 4.5.) Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 32, en yüksek puan ise 96’dır. Bu bulgu sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ÇYTÖ’ne “evet katılıyorum” olarak ifade ettiği saptanmıştır. Yaşaroğlu, (2012), çalışmasında ÇYTÖ’nin genel madde puan ortalamasının $X=2.65$ olduğu, bunun da “Evet Katılıyorum” değerlendirme aralığında yer aldığı görülmektedir. Genel olarak öğrencilerin çevreye ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan çevre ilgisi alt boyutundan aldıkları madde puan ortalaması $X=2.43$, temizlik alt boyutunda aldıkları madde puan ortalaması $X=2.69$ ve hayvan sevgisi alt boyutundan aldıkları madde puan ortalaması $X=2.77$ olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden aldıkları madde puan ortalamasının $X=2.48$ olduğu saptanmış olup, öğrencilerin ölçek genelinden aldıkları en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105'tir. Buna göre araştırma kapsamına alınan öğrencilerin genel olarak çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan önermelere genel olarak "ara sıra" şeklinde yanıt verdikleri tespit edilmiştir (Tablo 4.5). Yaşaroğlu'nun (2012), ÇYSDÖ'nin çevre ilgisi boyutuna ilişkin görüşlerinin madde puan ortalaması $X=3.6$ olarak saptanmıştır. ÇYSDÖ'nin temizlik ve tasarruf ikinci alt boyutunun genel madde puan ortalaması $X=3.8$ ile "Sık SıkYaparım" değerlendirme aralığında yer aldığı görülmektedir. Çalışmamızda öğrencilerin çevre ilgisi ve temizlik tasarruf ile ilgili davranışlarını ara sıra gerçekleştirdikleri söylenebilir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaşları ile çevreye yönelik tutum ölçeğinin karşılaştırdığımızdaki puan ortalamaları 12 yaş (72.22), 11 yaş (79.78), 10 yaş (79.13) olarak saptanmıştır. Çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları ise 12 yaş (47.33), 11 yaş (52.38), 10 yaş (51.99)'dur, ($p<0.05$). Bu fark 12 yaşındaki öğrencilerden kaynaklanmakta olup, 10 ve 11 yaşındaki öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük puan almışlardır. 12 yaşındaki öğrencilerin ölçek genelinde ve hayvan sevgisi alt boyutu dışında, çevre ilgisi ile temizlik ve tasarruf alt boyutlarında diğer öğrencilere göre daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir (Tablo 4.6). Litaretür incelendiğinde genel olarak çalışmalar sınıf düzeylerine göre incelenmiştir. Ocak ve diğerlerinin, (2013) çalışmasında 5. sınıf öğrencilerin çevre ile ilgili düşüncelerinin ($X=76,97$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşaroğlu, (2012) çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin sınıf düzeyinde çevreye yönelik tutumlarına ait puanlarının analizi sonucunda anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($U= 170427$; $p> .05$). Oweini ve diğerlerinin (2006), lise öğrencilerinin bilgi ve tutumlarını etkileyen faktörleri inceleyen çalışmasında lise öğrencilerinin yaş değişkeni bakımından çevreye yönelik tutumlarının

birbirine çok yakın olduğu ve yaş değişkeni ile bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular sonucunda olası nedenlerinin ortaya çıkarılması başka araştırmaların konusu olup, benzerliğin hangi sebeplerden kaynaklandığını söylemek çok zor olabilir. Bu değişkenleri belirlemek ve onlar üzerinde yoğunlaşarak bu farkın ortadan kaldırılması hedeflenebilir.

Çalışmamızda öğrencilerin cinsiyetlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$), ($p < 0.00$) (Tablo 4.7). Kız öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.7). Önder (2015)'in çalışmasında, kız öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ($X=100,45$), erkek öğrencilere göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ocak ve diğerlerinin (2013), çalışmasında kız öğrencilerin düşüncelerinin ($X=76,37$), erkek öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Literatürde benzer sonuçlar farklı araştırmacılar tarafından da ortaya konulmuştur (Ocak ve ark., 2013; Gökçe ve ark., 2007; Önder, 2015; Değirmenci, 2012; Yılmaz ve ark., 2004; Erol ve ark., 2006). Bu bulgular doğrultusunda, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Çalışmamızda öğrencilerin ailelerinin gelir durumu ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.31$), ($p > 0.05$) (Tablo 4.10). Aydın ve diğerlerinin (2011), çalışmasında, aile gelir durumu ile öğrencilerin çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gökçe ve diğerlerinin (2007) çalışmasında, ailelerinin gelir düzeylerine göre ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$). Ocak ve diğerlerinin (2013), çalışmasında, öğrenci velilerinin gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin de çevreye karşı olumlu düşünce geliştirdikleri saptanmıştır. Çalışmamızla Aydın ve diğerlerinin (2011) ve Gökçe ve diğerlerinin, (2007) çalışması paralellik göstermektedir. Ancak, Ocak ve diğerlerinin (2013) çalışmasıyla ayrılmaktadır. Bu

durum çalışma kapsamına alınan öğrencilerin genelinin gelir durumlarının birbiri ile benzer olmasıyla ilişkili olabilir (Tablo 4.1).

Çalışmamızda öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4.11,12). Aydın ve diğerlerinin (2011), çalışmasında lise öğrencilerinin anne eğitim durumları ile öğrencilerin çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gökçe ve diğerlerinin (2007), anne ve babalarının eğitim düzeyine göre ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Çalışma sonucumuz diğer çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının anne-baba eğitim durumuyla etkili olmadığı söylenebilir. Öğrencinin çevre-eğitim ilişkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamızda öğrencilerin anne-babalarının meslek durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4.11). Literatürdeki diğer çalışmalarla sonucumuz benzerlik göstermektedir. Aydın ve diğerlerinin (2011), çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, anne meslek durumu değişkenleri açısından incelendiğinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yaşaroğlu (2012), çevreye yönelik tutumlarının anne ve baba mesleği değişkenine göre farklılaşmamasının, araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve baba mesleklerinin homojen bir yapıdan kaynaklandığı ifade etmiştir. Bizim çalışmamızda da, öğrencilerin anne ve baba mesleklerinin, çoğunlukla benzer olduğunu, bu nedenle bir fark bulunmadığını söyleyebiliriz.

Çalışmamızda öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4.13). Öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumlarına göre çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan çevre ilgisi, temizlik-tasarruf ve hayvan sevgisi alt

boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır ($p>0,05$)(Tablo 4.13). Ajiboye ve diğerlerinin (2008), çalışmasında kulüp aktivitelerine katılan öğrencilerin çevresel bilgi ve tutumlarının anlamlı biçimde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca çevre eğitimi kulüp aktivitelerine katılan öğrencilerin bilgi ve tutumlarının, katılmayan öğrencilere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, çevre ile ilgili faaliyetlere katılan öğrencilerin daha olumlu tutum sergilediklerini, fakat katılmayan öğrencilerin de olumsuz tutum ve davranışa sahip olmadıklarını düşünebiliriz.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde bulunma durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$)(Tablo 4.13). Çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinde ve ölçekte yer alan temizlik ve tasarruf alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken ($p<0,05$), çevre ilgisi ve hayvan sevgisi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Aileleri ile birlikte çevresel aktivitelerde bulunan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği puanları, bu tür aktiviteler yapmayan öğrencilere göre daha yüksektir (Tablo 4.13). Bu sonuçtan, öğrencilerin ailesi ile birlikte çevre ile ilgili aktivitelerde bulunmalarının, öğrencilerin çevre ile ilgili tutum ve davranışlarını ve çevreye olan ilgilerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevre yönelik tutum ve davranışlarını belirlenmek amacıyla yapılan çalışmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Öğrencilerin tamamına yakınının (%96.41) çöplerden rahatsız olduğu ve yarıdan fazlasının (%66.67) çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katıldığı belirlenmiştir (Tablo 4.2).

Öğrencilerin önemli bir kısmının (%73.20) ailesiyle birlikte çevre ile ilgili aktivitelere katıldıkları ve yarisından fazlasının (%57.59) bahçe temizliği yaptığı belirlenmiştir (Tablo 4.2).

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun çevreye yönelik tutum ölçeğinde yer alan olumlu önermelere katılıyorum, olumsuz önermelere katılmıyorum yanıtını vererek olumlu görüş bildirdikleri saptanmıştır (Tablo 4.3).

Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinin çevre ilgisi alt boyutunda yer alan önermelere “her zaman yaparım” yanıtını vererek olumlu görüş bildirdikleri belirlenmiştir (Tablo 4.4).

Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan temizlik ve tasarruf alt boyutundaki önermelere “her zaman yaparım” yanıtını vererek olumlu yönde faaliyet gösterdikleri saptanmıştır (Tablo 4.4).

Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeği genel madde puan ortalama $X=2.48$ olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 32, en yüksek puan ise 96’dır (Tablo 4.5).

Öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeğinde yer alan çevre ilgisi alt boyutundan aldıkları madde puan ortalaması $X=2.43$, temizlik alt boyutunda aldıkları madde puan ortalaması $X=2.69$ ve hayvan sevgisi alt boyutundan aldıkları madde puan ortalaması $X=2.77$ olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.5).

Öğrencilerin yaşları ile çevreye yönelik tutum ölçeği puan ortalamaları 12 yaşındaki öğrencilerin (72.22), 11 yaşındaki öğrencilerin (79.78), 10 yaşındaki öğrencilerin (79.13) olarak saptanmıştır (Tablo 4.6).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$), ($p<0.00$). Kız öğrencilerin ölçeklerden aldığı puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.6).

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumu ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.31$), ($p>0.05$) (Tablo 4.10).

Öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), ($p>0.05$) (Tablo 4.11, Tablo 4.12).

Öğrencilerin anne-babalarının meslek durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), ($p>0.05$). (Tablo 4.1)

Öğrencilerin çevre ile ilgili eğitim faaliyetlerine katılma durumları ile çevreye yönelik tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4.13).

Öğrencilerin ailecek çevre ile ilgili aktivitelerde bulunma durumlarına göre çevreye yönelik tutum ölçeği ve çevreye yönelik sorumlu davranış ölçeği genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$), ($p<0,05$) (Tablo 4. 14).

6.2. Öneriler

- İlköğretim öğrencilerine çevre ile ilgili yapılacak eğitimlerde, çevre sorunlarının sadece görüntü olarak kötü gözükmesinin yanında, sağlıkla ilişkisinin de vurgulandığı eğitimlerin yapılması,
- Öğrencilerin olumlu görüşlerini pekiştirmek, davranışa dönüştürmek ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulmasında çevre eğitim çalışmalarının, okul sağlığı hemşirelerinin de yer alacağı sağlık çalışanlarıyla iş birliği içinde sağlanması,
- Okullarda çevre ile ilgili aktivitelerin daha sık yapılması,
- Öğrencilere çevreyle ilgili sorumlulukların verilmesi ve uygulamalı olarak çevresel aktivitelere yönlendirilmesinin sağlanması,
- Özellikle erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının ve sorumlu davranışlarının geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulması,
- Çevre eğitiminde yapılacak geliştirme çalışmalarında, çevreye yönelik tutum ve sorumlu davranışların iyileştirilmesinde, öğrencilerin çevre sağlığı bilincinin gelişmesinde, okul sağlığı hemşirelerinin, öğretmenlerin ve ailelerin katkı sağlaması,

KAYNAKLAR:

Ajiboye, J.O., ve Silo, N., (2008). Enhancing Botswana Children'S Environmental Knowledge, Attitudes And Practices Through The School Civic Clubs. *International Journal Of Environmental & Science Education*, 3(3), 105-114.

Akdur, R., (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları “Türkiye’nin Avrupa Birliđine Uyumu”. Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluđu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi: 23

Akdur, R., (2006). Sağlık Sektörü Temel Kavramlar, Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Durum ve Türkiye’nin Birliđe Uyumu. ATAUM Araştırma Dizisi no:25, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 2. Baskı

Akdur R, Piyal B., Çalışkan D., ve Ocaktan M. E. (2011). Halk Sağliğı , Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim yayınları no:92 Ankara: 1. Baskı

Aksakal, K., Kul, A., Kaptanođu, S., Kaplan, H., ve Atasoy, N., (2014). Van İl Merkezindeki İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Kirliliđine Bağlı Olarak Sağliğ Konularındaki Tutum ve Davranışlarının İrdelenmesi. Akademik platform. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van. Erişim:05 mayıs 2015

Altuntaş, S., ve Baykal, Ü., (2012). Okul Hemşirelerinin İş, İş Ortamı, Rol ve Sorumluluklarına Yönelik Görüşleri. Araştırma makalesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2012; 9 (1): 43-50

Arabacı., İ., B., (2010). Ortaöğretim Okullarında Sağliğ Hizmetlerinin Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. (Elazığ İli Öğneği). *Eğitim ve Bilim Dergisi* Cilt: 35 Sayı: 158. Erişim tarihi: 27 Nisan 2016
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/344/224>

Aslan, O., Sağır, U., ve Cansaran, A. (2008). Çevre Tutum Ölçeği Uyarlanması Ve İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 25, Sayfa 283 -295

Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum Ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1): 105-122.

Atasoy, E. (2006). Çevre için eğitim. Bursa. Ezgi Kitapevi. Online

Ay, F., Ertem, Ü., Özcan, N., Ören, B., Işık, R., ve Sarvan, S., (2008). Temel Hemşirelik, kavramlar, İlkeler, Uygulamalar Kitabı. İstanbul Medikal Yayıncılık. 34104, Çapa-İstanbul.

Aydın, F. ve Çepni, O. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Karabük ili örneği. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:18.

Aydın, F., ve Kaya, H., (2011). Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 24, Temmuz, S. 229-257 İstanbul*. Erişim: 31 Nisan 2016, <http://www.marmaracografya.com>

Babayiğit, A. (2008). **Ankara Keçiören Bölgesi İlköğretim Okullarının Çevre Sağlığı Yönünden Değerlendirilmesi**. T.C. Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanlığı yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Bahar, Z., (2010). Okul Sağlığı Hemşireliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*; 3(4):195-200.

Balcı, E.Ç. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara GEFAD / GUJGEF Cilt:32 Sayı:(2): 395-407 Erişim: 5 Haziran 2015, <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078414/5000072635>

Çelıkbaş, A., Yalçınkaya, T., Banoğlu, K., (2013). İlköğretim Öğrencileri Gözü ile Çevre ve Çevre Eğitimi. 3. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu- GEOMED

Çınar, N., Akduran F., Dede, C., Altınkaynak, S., (2010). Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Sempozyum Özel Sayısı syf: 243-252

Değirmenci, M., (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kayseri İli Örneği). *Journal European Education*, ISSN 2146-2674 Volume2 Issue2

Demirbaş, M. ve Pektaş, M. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Sorunu İle İlişkili Temel Kavramları Gerçekleştirme Düzeyleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 195-211.

Erci, B. (2010). Halk Sağlığı Hemşireliği Kitabı. Syf: 243-257

Erkal, S. , Şafak Ş., ve Yertutan, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Bilincinin Oluşturulmasında Ailenin Rolü. *Sosyo Ekonomi Dergisi* 1: 146-151

Erol, G. H. ve Gezer, K. (2006). Prospective of Elementary School Teachers' Attitudes Toward Environment and Environmental Problems. *International Journal Of Environmental and Science Education*, 1(1), 65 – 77.

Erten, S. (2003). 5. Sınıf Öğrencilerinde “Çöplerin Azaltılması” Bilincinin Kazandırılmasına Yönelik Bir Öğretim Modeli. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 25. Ankara

Erten, S., (2006). Nasıl Bir Çevre Eğitimi ve Çevre Dostu Davranışlar Kazandırmaya Yönelik Örnek Uygulamalar. VII. Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresinde sunuldu, Gazi Üniversitesi. 07-09 Eylül 2006, Bildiri Özetleri Kitabı, 98s.

Fan, Y.H., Conner, F.R., Villarreal, P.L., Babcock, A.D., Pickering R., Edwards, A.K., ve diğerleri (2014). Community Health Nursing. Caring For The Publics Health. 3. Baskı 317-334 Erişim: 25 Mayıs 2016,

https://books.google.com.tr/books?id=OYAmBgAAQBAJ&pg=PR9&dq=Carol+j+nym+an,+patricia+butterfield&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q=Carol%20j%20nyman%2C%20patricia%20butterfield&f=false

Farmer, J., Knapp, D. ve Benton, G. M. (2007). An Elementary School Environmental Education Field Trip: Long-Term Effects on Ecological and Environmental Knowledge and Attitude Development. *The Journal of Environmental Education*, 38(3), 33–42

Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S. ve Özden, M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *İlköğretim Online*, 6(3), 452-468, 2007. Erişim: 22 Eylül 2015 <http://ilkogretim-online.org.tr>

Gülay, H. ve Ekici, G. (2010) MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, Yıl 7, Sayı 1

Gündüz, Ş., ve Bilir, A., (2012). Kıbrıs’ın Kuzeyindeki Öğrencilerin Çevre Eğitimi Ve Su Tasarrufu Konusundaki Tutum Düzeylerinin Araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, Özel Sayı 1: 225-232, Erişim : 22 Kasım 2015

İncekara, S. ve Tuna, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin çevresel konularla ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi: Çankırı ili örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 168-182, Erişim : 4 Mart 2016 <http://www.marmaracografya.com>

Kaya, E., Akıllı, M., ve Sezek, F., (2009). Lise Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 9, Sayı 18, Aralık, 43-54.

Kazak, N. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konular İle İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 571-576, Erişim 22 Şubat 2016

Kılıç, S., (2013). Yükseköğretimde Çevre Eğitiminin Çevre Bilinci Oluşumuna Etkisi: Niğde Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Örneği, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:6, Sayı: 1, s. 63-80.

Kışoğlu, M., Gürbüz, H., Sülün, A., Alaş, A., ve Erkol, M., (2010). Çevre Okuryazarlığı ve Çevre Okuryazarlığı İle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (3), 772-791, Erişim: 14 Aralık 2015

Kuhlemeier, H., Bergh, H. V. D., Lagerweij, N., (1999). Environmental Knowledge, Attitudes and Behavior in Dutch Secondary Education, *The Journal of Environmental Education*, 30 (2). 4-14.

Leeming F.C., Dwyer, W. O., and Bracken, B. A., (1995). Children’s Environmental Attitude And Knowledge Scale: Construction and Validation, *Journal of Environmental Education*, 26 (3). 22-31,

Makkı, M., Khalick, F., ve Boujaoude, S., (2010). Lebanese Secondary School Students' Environmental Knowledge and Attitudes. Full Terms & Conditions of access and use can be found at. Ağ sitesi: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Erişim: 12 Nisan 2016,

<http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journalCode=ceer20>

Nalçacı, A. ve Beldağ, A. (2012). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi (Erzurum Örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi* - 28 (141-154)

Naquin, M., Cole, D., Bowers, A., Walkwitz, E., (2011). Southeastern Louisiana University, Hammond, LA Environmental Health Knowledge, Attitudes and Practices of Students in Grades Four through Eight.

Ocak, İ., ve Özpınar, D. (2013). İlköğretim 4. VE 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri (Afyonkarahisar İli Örneği). Araştırma Makalesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt:13 022001 (1-15).

Oğuz, D., Çakıcı, I., ve Kavas, S., (2011). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci. Araştırma makalesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12: 34-39.

Oweini, A. and Hourı, A. (2006). Factors affecting environmental knowledge and attitudes among lebanese college students, *Applied Environmental Education and Communication* , 5 , 95-105

Önder, R., (2015). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 115-124

Özcelik, D. A. (2010). Okullarda Ölçme Ve Değerlendirme Öğretmen El Kitabı. Ankara, *Pegem Akademi Yayınları*.

Özsevgeç, T. ve Artun H. (2012). Çevre Eğitimi Dersi Modüler Programının Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi. Ekosistem Ünitesi Örneği. Erişim: 04 Kasım 2015, Doğu Akdeniz Üniversitesi Ağ Sitesi:

http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2432-30_05_2012-18_57_24.pdf

Öztek, Z., (2006). İlk Ve Ortaöğretimde Çevre Eğitimi 2. Çevre Hekimliği Kongre Kitabı. Ankara S:210-212

Polat, G. ve Bahar, M., (2012). Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkında Bilişsel Yapılarının Tespiti. Erişim: 6 Nisan 2015,

www.efdergi.ibu.edu.tr/index.php/efdergi/article/download/908/1658

Polat, G., (2013). 9. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Test Tekniği ile Tespiti. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, NEF-EFMED* Cilt 7, Sayı 1, Haziran. Erişim:22 Ocak 2016.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/balikesirnef/article/view/5000084858/5000078940>

Ratnapradipa, D., Brown, S., Middleton, W., Wodika, A., (2011). Measuring Environmental Health Perception Among College Students. *The Health Educator*, Vol. 43, No.2, Erişim : 15 Mayıs 2016

Sadık, F., Çakan, H., Artut, K. (2011). Analysis of the Environmental Problems Pictures of Children from Different Socio-economical Level. *Elementary Education Online*, 10(3), 1066-1080

Sağır, Ş.U., Aslan, O., ve Cansaran, A., (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Çevre Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 7(2), 496-511, 2008. İlköğretim Online, 7(2), 496-511, Erişim: <http://ilkogretim-online.org.tr>

Soyupek Çelik, M., (2013). **Lise Öğrencilerinin Çevreyi Korumaya İlişkin Tutumları Ve Çevre Konularındaki Başarı Düzeylerinin Araştırılması**. Yüksek lisans tezi.

Strife, S. (2010). Reflecting on Environmental Education: Where Is Our Place In The Green Movement? *The Journal of Environmental Education*, 41, 3, 179-191.

Şahin, N., Cerrah, L., Saka, A., Şahin, B. (2004). Yüksek Öğretimde Öğrenci Merkezli Çevre Eğitimi Dersine Yönelik Bir Uygulama. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 3, 113-128

Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23(2), 99-110.

Şimşekli, Y. (2010). The Original Activities for Environmental Education and Their Effects on Students (A Case Study in Bursa). *Uludağ University Elementary Education Online*, 9(2), 552–560.

Temel, F., Akın, L., Acar, V.S., Kara, Ö., Kara, A., Halas, A., Gurunaidu, S., Güler, Ç. (2006). Altındağ İlçesindeki Bir İlköğretim Okulunun Çevre Sağlığı Yönünden Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 32 (1) 1-8

Tikka, P.M., Kuitunen, M.T., Tynys, S.M. (2000), Effects of educational background on students' activity levels and knowledge concerning the environment, *The Journal of Environmental Education*, 31: 12-20.

UNESCO-UNEP. (No Date). Environmental Education Activiries For Primary Schools. Paris: UNESCO. Syf :314 <https://books.google.com.cy/books?>. Unesco unep <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000963/096345eo.pdf>

Uzun, N. ve Sağlam, N. (2006). Ortaöğretim Öğrencileri İçin Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme Ve Geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 240-250.

Ürey, M. ve Alev, N. (2010). “A” İlköğretim Okulunun Çevre Eğitimindeki Başarısının Nedenlerini İncelemeye Yönelik Bir Nitel Araştırma Örneği. *Milli Eğitim* sayı 186 syf : 183-208

Velioğlu, P., (1999). Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar Kitabı. 1-545.

Yaşaroğlu, C. ve Akdağ, M. (2013). İlköğretim Birinci Kademe İçin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl : 6 Sayı : 13

Yilmaz, O., Boone, W. J., and Andersen, H. O. (2004). Views of elementary and middle school Turkish students toward environmental issues. *International Journal of Science Education*, 26(12), 1527-1546.

EK -1**SORU FORMU****Sevgili Öğrenciler,**

Bu çalışma İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır. Her soruya cevap verilmesi bizim için önemlidir. Soru formunda isim belirtmenize gerek yoktur. Soruları yanıtlarken göstereceğiniz samimiyet ve ilgiden dolayı teşekkür ederim.

MeltemALTNIŞIK
Yakın Doğu Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I. KİŞİSEL ÖZELLİKLER

1.Yaşınız:

2.Cinsiyetiniz : 1. () Kız 2. () Erkek

3.Okul:

4.Yaşadığınız Yer : 1. () İlçe Merkezi 2. () Köy

5.Uyruğunuz :

1.() K.K.T.C 2. () T.C. 3.() Diğer

6. Anne Eğitim Durumu:

1.() Okur Yazar Değil 2.() İlkokul Mezunu 3.() Ortaokul Mezunu
4.() Lise Mezunu 5.() Üniversite Mezunu

7.Baba Eğitim Durumu

1.() Okur Yazar Değil 2.() İlkokul Mezunu 3.() Ortaokul Mezunu
4.() Lise Mezunu 5.() Üniversite Mezunu

8.Baba Mesleği

1.() Memur 2.() İşçi 3.() Çiftçi
4.() Serbest Meslek yada Esnaf 5.() Çalışmıyor 6.() Emekli

9. Anne Mesleği

1. () Memur 2. () İşçi 3. () Ev Hanımı 4. () Emekli

10. Anne ve Babanın gelir (para) durumunu nasıl algıyorsun ?

1. () Gelir Giderden Az
2. () Gelir Gidere Denk
3. () Gelir Giderden Çok

11. Bulunduğunuz ortamda çöpler yerde ve her yer dağılmışsa bu durumdan rahatsız olur musunuz ?

1. () Evet, rahatsız olurum 2. () Hayır, rahatsız olmam

12. Daha önce çevre ile ilgili bir eğitim faaliyetine katıldınız mı ?

1. () Evet, katıldım 2. () Hayır, katılmadım

13. Ailecek bulunduğunuz bir çevresel aktivitede bulundunuz mu ? 1. () Evet 2. () Hayır

13.1 Bulunduysanız ne olduğunu yazınız .

1. () Fidan diktik
2. () Pikniğe gittiğimde etraftaki çöpleri topladık
3. () Bahçemizi temizledik
4. () Karetta kaplumbağaların denize ulaşabilmeleri için sahil temizliğine katıldık
5. () Diğer:.....

14. Çevreyi temiz tutmak için ne yaparsınız ?

1. () Yere çöp atmam
2. () Arkadaşlarımı yere çöp atmamaları konusunda uyarırım
3. () Büyüklerime temizlik yaparlarken yardım ederim.
5. () Diğer:.....

15. Tenefüsdesiniz arkadaşın cips yiyor ve cipsi bitince cips kağıdını yere attığını görüyorsun. Bu durum karşısında ne yaparsın ?

- 1.() Uyarırım
- 2.() Yerden alır çöpe atarım
- 3.() Umurumda olmaz
- 5.() Diğer:.....

16.Son günlerde çevre ile ilgili bir haber duydunuz mu ? Duyduysanız ne olduğunu yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK-2. ÇEVREYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ (ÇYTÖ)

Aşağıda çevre ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler ile ilgili düşüncelerinizi yanında bulunan kutucuklara (X ile) işaretleyiniz.

	Evet Katılıyor	Biraz Katılıyor	Hayır Katılmıyor
1. Yaşadığımız çevre canlılar için önemlidir.	☐	☐	☐
2. Çevreyi koruma ve güzelleştirme, sadece görevli kişilerin	☐	☐	☐
3. Dünyada diğer canlıların değil, sadece insanların yaşama hakları	☐	☐	☐
4. Su kaynakları şimdilik çok ama gün gelip bu su kaynaklar tükenebilir.	☐	☐	☐
5. Bazı yerlerde, çöp kovasının yanına geri dönüşüm kutuları da	☐	☐	☐
6. Kitap, dergi ya da gazetelerde yer alan çevre ile ilgili yazılar ve	☐	☐	☐
7. Çevre kirliliği, canlıların yaşamlarını olumsuz etkileyen bir sorundur.	☐	☐	☐
8. Hayvanlarla karşılaştığım zaman, içimden onları sevmek gelir.	☐	☐	☐
9. Evleri dolaşarak suyun tasarruflu kullanılması gerektiğini anlatmak	☐	☐	☐
10. Su tasarrufunun önemi herkese anlatılmalıdır.	☐	☐	☐
11. Enerji kaynaklarının gün gelip tükeneceği düşüncesi beni	☐	☐	☐
12. Elektrik enerjisi hayatımızı kolaylaştıran bir enerji türüdür.	☐	☐	☐
13. Birilerinin bir hayvana eziyet ettiğini görürsem üzülürüm.	☐	☐	☐
14. Suyu gerektiğinden fazla kullandığım zaman kendimi suçlu	☐	☐	☐
15. Kullanılmış kâğıtları toplanmalı ve kâğıt üretmek için tekrar	☐	☐	☐
16. Enerji tasarrufu ile ilgili etkinliklere katılmak can sıkıcıdır.	☐	☐	☐
17. Çevremizde ağaç dikme etkinliği olsa, ağaç dikenlere yardımcı	☐	☐	☐
18. Yaşadığımız çevreye en çok zarar veren canlılar insanlardır.	☐	☐	☐
19. Sokakta yaşayan hayvanlar için barınaklar yapılmasını isterim.	☐	☐	☐
20. Okulumuzda geri dönüşüm ile ilgili hazırlanacak bir projede yer	☐	☐	☐
21. Gündüz içerisi aydınlık olduğu halde elektrik lambalarını açık	☐	☐	☐
22. Çevremizdeki bitkilere zarar veren birilerini görünce üzülürüm.	☐	☐	☐
23. Çevre ile ilgili toplantı ya da etkinliklere katılmak sıkıcı olur.	☐	☐	☐
24. Boş zamanlarımda hayvanlarla ilgilenmek isterim.	☐	☐	☐
25. Gerekli olmadığı zamanlarda musluk suları kapatılmalıdır.	☐	☐	☐
26. Okulumuza geri dönüşüm kutularının konulması için müdürle	☐	☐	☐
27. Bitki ve ağaçların olmadığı bir yerde yaşamak isterim.	☐	☐	☐
28. Enerji tasarrufu için tasarruflu ampul kullanmalıyız.	☐	☐	☐
29. Çevre kirliliğinin azalması için yapılacak bir etkinlikte bana görev	☐	☐	☐
30. Okulumuzda “hayvanları koruma derneği” kurulmasını isterim.	☐	☐	☐
31. Evimize en yakın geri dönüşüm kutusunun nerede olduğu beni	☐	☐	☐
32. Evin tüm odalarında ışık yakmak yerine sadece gerekli olan odaların	☐	☐	☐

EK-3. ÇEVREYE YÖNELİK SORUMLU DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ (ÇYSDÖ)

Aşağıda yer alan davranışları hangi sıklıkta yaparsınız? Vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar bu çalışmanın sonucu için çok önemlidir. Lütfen gerçek hayatta bu davranışları hangi sıklıkta yaptığınızı soruların yanındaki uygun kutucuğa (X) işaretleyiniz.

	Her Zaman Yaparım	Sık Sık Yaparım	Ara Sıra Yaparım	Çok Az Yaparım	Hiç Yapmam
1. Kitap dergi ya da gazetelerde yer alan çevre ile ilgili yazıları	☐	☐	☐	☐	☐
2. Çevre ile ilgili toplantılara, etkinliklere katılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Çevre kirliliğinin azalması için birileri ile konuşurum.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Enerji tasarrufu ile ilgili etkinlik veya toplantılara katılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Enerji tasarrufunun önemli olduğunu birilerine anlatırım.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Çevredeki bitki ve ağaçlara zarar verenleri uyarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Geri dönüşümün önemini çevremdekilere anlatırım.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Geri dönüşümlü maddeleri geri dönüşüm kutusuna atarım.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Okulumuza geri dönüşüm kutusu konulması için öğretmenim	☐	☐	☐	☐	☐
10. İçme suyu ile tarla ya da bahçe sulayan birilerini uyarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Çevremizdeki bitkilere zarar vermememiz gerektiğini baskalarına anlatırım.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Odadan çıkan son kişi ben isem, ışıkları söndürür öyle	☐	☐	☐	☐	☐
13. Boşa akan bir musluk görsem, gider ve musluğu kapatırım.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Banyo yaparken suyu fazla kullanmamaya gayret	☐	☐	☐	☐	☐
15. Çöplerimi çöp kovasına atarım.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Başkası tarafından yere atılmış olan çöpleri yerden alır çöp	☐	☐	☐	☐	☐
17. Sıra ve masamı temiz tutarım.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Piknikten sonra çöplerimi toplar ve en yakın çöp kovasına	☐	☐	☐	☐	☐
19. Hayvanlarla zaman geçiririm.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Aç olan hayvanlara yiyecek şeyler veririm.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Hayvan yaşamları ile ilgili belgesel izlerim.	☐	☐	☐	☐	☐

EK-4 : KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi Müdürlüğü İzin Formu

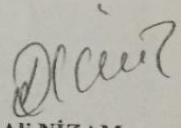
**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: İÖD.0.00-35/2015/1B -1391 Lefkoşa, 21 Ağustos 2015

**Sayın Meltem ALTINIŞIK,
Pertev Paşa Mah.
Maraş-Gazimağusa**

Müdürlüğümüze bağlı Gazimağusa Bölgesi merkez ilkokullarının 5. sınıflarında öğrenim gören öğrencilere uygulamak istediğiniz, **“İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi”** konulu anket soruları, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş olup gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Anketi uygulamadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve anket tamamlandıktan sonra da sonuçların **Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü**’ne iletilmesi hususunda gereğini saygı ile rica ederim.

Ali NİZAM
Müdür

EK-5 : Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurul İzin Formu

EK: 330-2015

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR DEĞERLENDİRME ETİK KURULU

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 17.09.2015
Toplantı No : 2015/32
Proje No : 226

Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Belkis KARATAŞ'ın sorumlu araştırmacısı olduğu, YDU/2015/32-226 proje numaralı ve "İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi" başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur.

1. Prof. Dr. Rüştü Onur	(BAŞKAN)
2. Prof. Dr. Tümay Sözen	(ÜYE)
3. Prof. Dr. Nerin Bahçeciler Önder	(ÜYE)
4. Prof. Dr. Tamer Yılmaz	(ÜYE)
5. Prof. Dr. Hasan Besim	(ÜYE)
6. Prof. Dr. Şahan Saygı	(ÜYE)
7. Prof. Dr. Şanda Çalı	(ÜYE)
8. Doç. Dr. Ümran Dal	(ÜYE)
9. Doç. Dr. Çetin Lütfi Baydar	(ÜYE)
10. Yrd. Doç. Dr. Emil Mammadov	(ÜYE)

EK-6 : İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) Ve Çevreye Yönelik Sorumlu Davranış Ölçeği (ÇYSDÖ) İzni

YNT: çevreye yönelik tutum ölçeği ↑ ↓ x

Yrd.Doç.Dr.Cihat YAŞARÖĞLU (cyasaroglu@bingol.edu.tr) [Kişilere ekle](#) 07.07.2015 [Belgeler](#)
 Kime: ... altınisik

 1 ek (159,0 KB) Outlook.com Etkin Görünüm

 ÇYTÖ ve ÇYSDÖ.pdf

[Zip olarak indir](#) [OneDrive'a kaydet](#)

Merhabalar Meltem Hanım,

Ölçek ektedir. Çalışmanızda başarılar dilerim. Çalışmanız bittiğinde bana da bir örneğini gönderirseniz seviniriz.

İyi çalışmalar.

EK-7 : Aydınlatılmış (Bilgilendirilmiş) Onam ve Katılımcı Formu

ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA İÇİN ÇOCUK RIZA FORMU

Sevgili Kardeşim,

Benim adım Meltem ALTINIŞIK . İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi şeklinde bir araştırma yapıyorum. Amacım beşinci sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarını belirleme adındaki bu araştırma ile yeni bilgiler öğrenmek. Bu araştırmaya katılmanı öneriyorum.

Araştırmayı ben, Meltem ALTINIŞIK yapıyorum. Bu araştırmaya katılacak olursan sana anket (sorular sorularak cevaplandırmanı isteyeceğimiz forumlar) uygulayacağım.

Bu araştırmanın sonuçları senin gibi ilköğretim beşinci sınıf olan çocuklar için yararlı bilgiler sağlayacaktır. Bu araştırmanın sonuçlarını başka araştırmacılara da söyleyeceğim, sonuçları bildireceğiz ama senin adını söylemeyeceğim.

Aklına şimdi gelen veya daha sonra gelecek olan soruları istediğin zaman bana sorabilirsin. Telefon numaram ve adresim bu kâğıtta yazıyor. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorsan aşağıya lütfen adını ve soyadını yaz ve imzanı at.

Çocuğun adı, soyadı:

Tarih:

Çocuğun imzası:

Araştıracının adı, soyadı, ünvanı: Meltem ALTINIŞIK

Tel: 05338302826

EK-8 : Özgeçmiş

Meltem ALTINIŞIK, 1990 yılında Gazi Mağusa’da doğdu. İlköğrenimini Alasya İlkokulunda, Orta Öğrenimini Cambulat Özgürlük Ortaokulunda, lise öğrenimini Namık Kemal Lisesi’nde tamamladı. Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümün’den 2013 yılında mezun oldu. 2013 yılında özel bir kadın hastalıkları ve jinekoloji kliniğinde görev yaptı. 2014 yılından itibaren Doğu Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Bölümünde part-time okutman olarak görev yapmaktadır. 2014 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelikte Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Eğitimine hak kazandı.